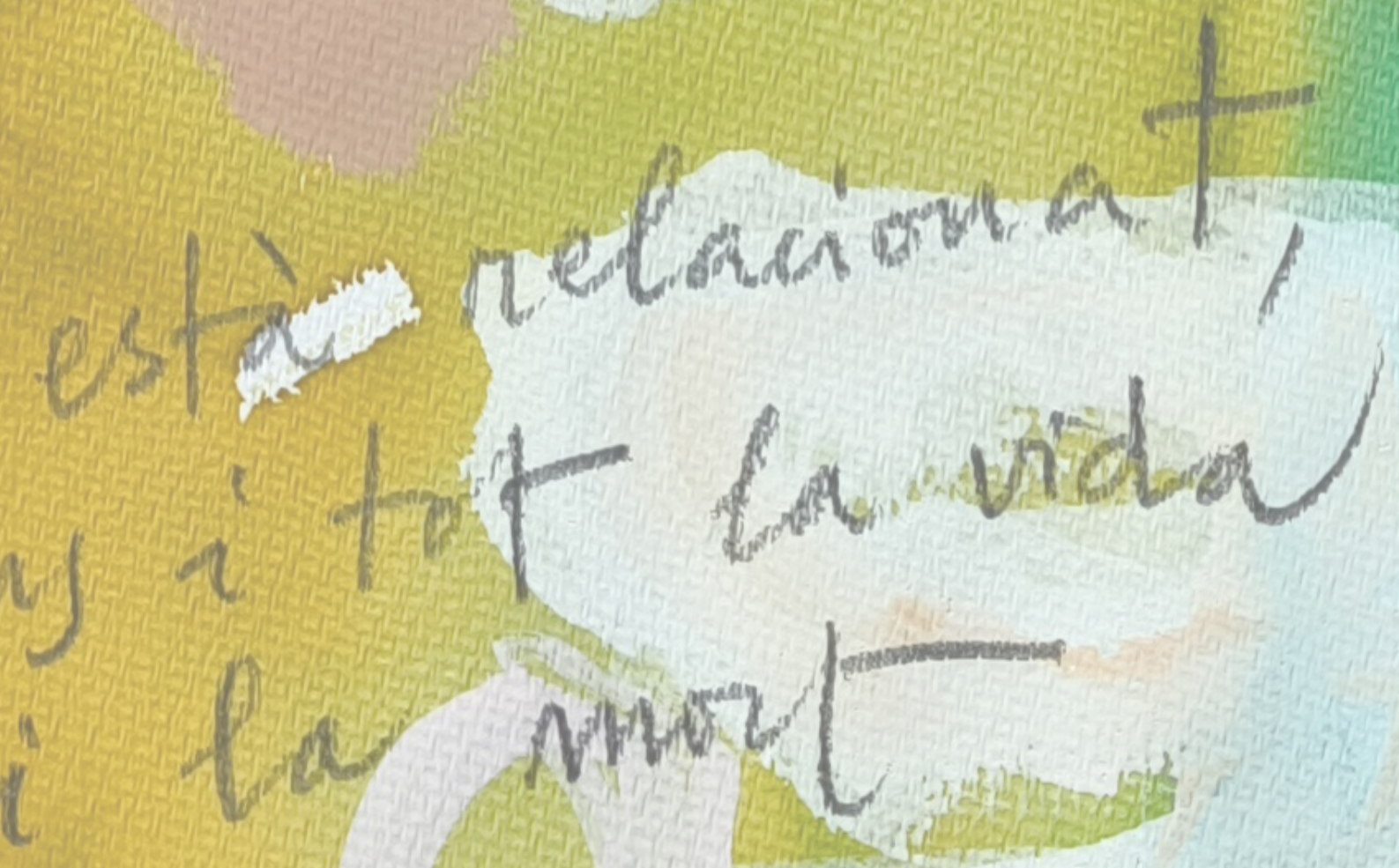

Ricard Huerta, Alba Ambrós, Enric Font-Company (coords.)

CEMENTIRI TÀPIES BARCELONA

**VERSIÓ PRELIMINAR
PENDENT DE REVISIÓ**

Cementiri Tàpies Barcelona

Ricard Huerta

Alba Ambròs

Enric Font-Company
(coords.)

**VERSIÓ PRELIMINAR
PENDENT DE REVISIÓ**

UNIVERSITAT DE
BARCELONA

Facultat d'Educació

Cementiri Tàpies Barcelona

Edita: Universitat de Barcelona

Autoria:

Ricard Huerta (Universitat de València)

Alba Ambròs (Universitat de Barcelona)

Enric Font (Universitat de Barcelona)

Arola Valls (Universitat de Barcelona)

Copyright dels textos: els autors

Disseny i maquetació:

Heleni Munujos Vinyoles

Disseny coberta:

Enric Font-Company

Imatge coberta:

Ricard Huerta

Agraïments:

A tota la gent que fa possible aquest projecte, especialment l'equip de Cementiris de Barcelona, l'alumnat de la Universitat de Barcelona, i el CRAI Biblioteca del Campus Mundet de la Universitat de Barcelona.

Tots els drets reservats / Copyright

ISBN: XXX

Creative Commons (CC)

Attribution NonCommercial No Derivatives / Reconeixement-NoComercial-

SenseObraDerivada (CC BY-NC-ND)

Aquesta obra està sota una Llicència Creative Commons Reconeixement - NoComercial-SenseObraDerivada 4.0 Internacional

Índex

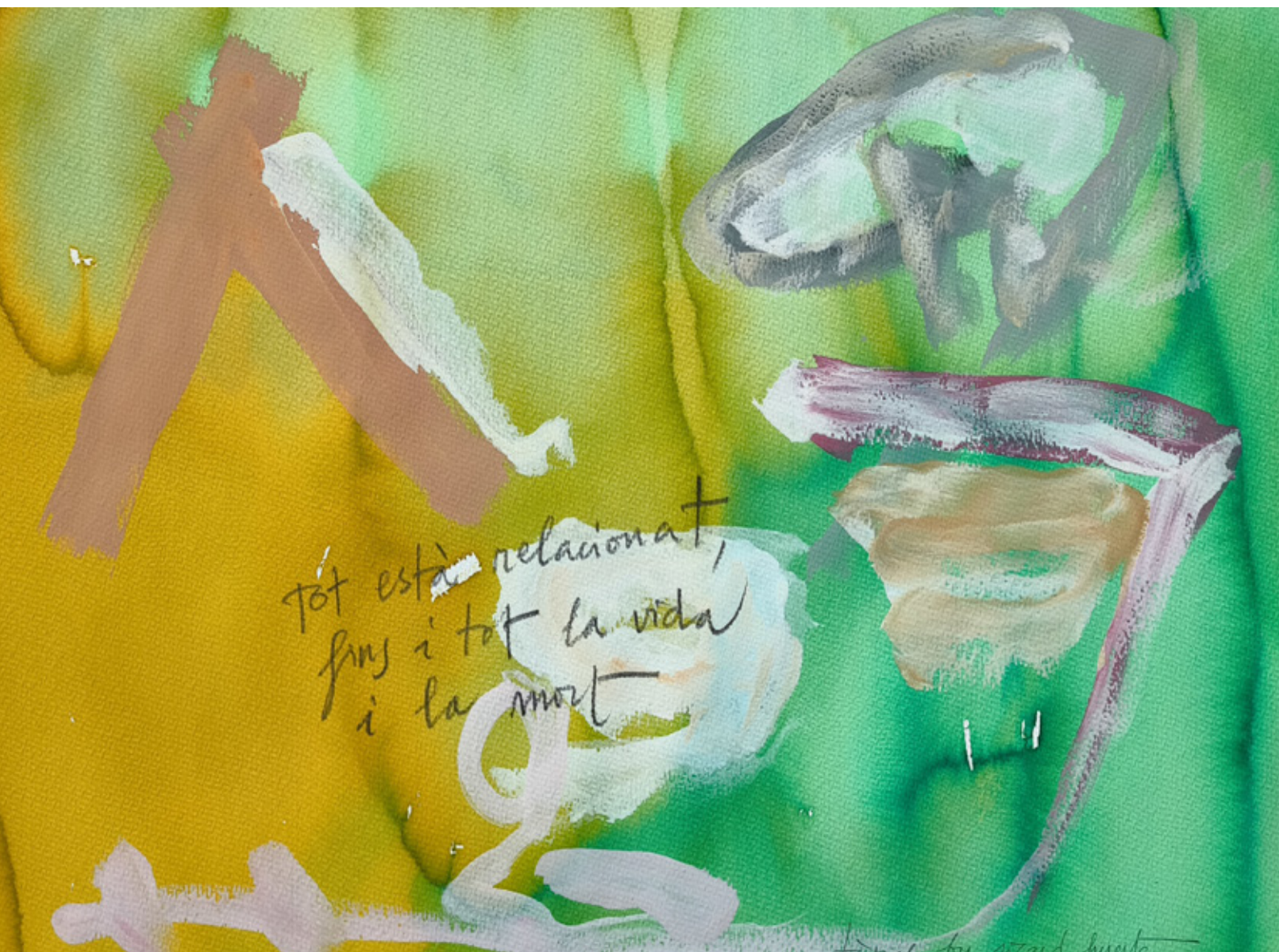
1. Cementiri Tàpies Barcelona, una recerca multidisciplinar.	7
Alba Ambròs	
2. Cultura visual i pedagogia crítica.	23
Arola Valls	
3. El projecte fotogràfic Cementiri Tàpies Barcelona amb l'alumnat de l'assignatura Cultura Visual i Infància.....	29
Enric Font-Company	
4. Les fotografies de la comunitat Educativa de la Facultat d'Educació de la Universitat de Barcelona	39
5. El projecte Cementiris, una reivindicació dels espais de la memòria des de l'educació patrimonial.	177
Ricard Huerta	
6. Sèrie "Alfabet Tàpies".	201
Ricard Huerta	

**VERSIÓ PRELIMINAR
PENDENT DE REVISIÓ**

1

Cementiri Tàpies Barcelona, **una recerca multidisciplinària**

Alba Ambrós

Pintura de l'*Alfabet Tàpies*. Font: Ricard Huerta

Introducció. Tot està relacionat, fins i tot la vida i la mort

El cementiri com a espai patrimonial i educatiu ha estat el fil conductor d'una col·laboració interuniversitària i multidisciplinar per a la formació inicial de mestres dels graus d'educació infantil i primària de la facultat d'Educació de la Universitat de Barcelona.

Ricard Huerta, catedràtic d'Educació Artística de la Universitat de València i artista, lidera un projecte internacional titulat *Cementiris* en el qual reflexiona sobre el paper que tenen aquests espais de memòria com a entitats patrimonials de gran valor (vegeu el capítol cinquè). A principis de l'any 2024, el professor Huerta contactà amb la professora Alba Ambrós i el professor Enric Font de la facultat d'Educació de la Universitat de Barcelona per convidar-los a formar part de la iniciativa que havia pensat per celebrar el centenari del naixement de l'artista barceloní Antoni Tàpies. Huerta, que l'havia conegut i entrevistat personalment, li volia retre un homenatge a partir de la creació de pintures titulades *Alfabet Tàpies*. Antoni Tàpies és una figura universal que representa Barcelona, un artista reconegut per la seva rellevància i un teòric de primer nivell.

El professor Huerta, inspirat en els textos de l'artista sobre la mort, els cementiris i la memòria, en fa una selecció que li serveix com a inspiració per elaborar 26 pintures, una per a cada lletra de l'alfabet. Cada lletra dialoga amb les frases escollides de l'artista (vegeu capítol sisè). D'aquesta manera és com Antoni Tàpies entra com un personatge més al projecte *Cementiris*. Al mateix temps, es reivindica l'entorn patrimonial de la memòria dels cementiris de Catalunya. És en aquesta part en la que hi col·laboren professors i estudiants de de la facultat d'Educació de la Universitat de Barcelona, atès que se'ls demana que facin fotografies dels cementiris de Catalunya per acompanyar l'exposició de l'*Alfabet Tàpies* d'en Ricard Huerta. El resultat és el naixement del projecte *Cementiri Tàpies Barcelona*. La proposta es presenta als serveis educatius de Cementiris de Barcelona SA, que es sumen a participar-hi amb propostes diverses (cedint espais dels cementiris per a l'exposició, fent visites guiades als cementiris, etc.),

Pintura de l'*Alfabet Tàpies*. Font: Ricard Huerta

Un projecte de recerca universitari multidisciplinar

Les característiques dels llocs on eduquem i aprenem ens ajuden a identificar els elements que fomenten l'arrelament patrimonial i artístic. Sovint, la desconexió entre els espais tradicionals i les necessitats formatives actuals es fa evident quan observem la manca d'espais permeables capaços d'integrar propostes innovadores i atractives. Des de la formació inicial de mestres d'Educació Infantil i d'Educació Primària, és cabdal prendre'n consciència a nivell personal per poder-ho transferir en un futur professional proper. Els cementiris són un d'aquests espais educatius que ens poden passar desapercebuts. Ja sigui en la seva dimensió física, geogràfica o virtual, el cementiri ens proporciona pautes per iniciar accions que permetin reconèixer el seu valor educatiu en arts i patrimoni. A més, permet contribuir també al desenvolupament de l'ODS 4 Educació de qualitat i l' ODS 11, Ciutats i comunitats sostenibles.

Cementiri Tàpies Barcelona és un projecte de recerca multidisciplinari perquè inclou diverses assignatures dels graus de la Facultat d'Educació que hi han participat de manera transversal. En la menció d'Educació Visual i Plàstica del Grau de Mestre d'Educació Primària, a l'assignatura "Cultura Visual

i Infància", la proposta s'ha concretat en una activitat de creació fotogràfica, on l'alumnat participa en l'exposició fotogràfica que acompanya el "Cementiri Tàpies" (vegeu capítol tercer). En el Doble Grau de Mestre d'Educació Infantil i Primària, en l'assignatura de tercer curs "Didàctica de la Literatura Infantil i Juvenil", es desenvolupà una activitat en format de taller basada en l'*Alfabet Tàpies* de Ricard Huerta. Es parlà de la importància dels abecedaris per a l'ensenyament de la lectura i escriptura en els més petits, i es compararen amb d'*Alfabet Tàpies* i també amb les inicials de Joan Brossa (Bordons, 2012) per analitzar les lletres de l'alfabet des de la seva projecció gràfica, cultural, com a mecanisme de comunicació i accés al món lletrat (Huerta, 2011).

Convidar els estudiants a desenvolupar la seva part creativa i reflexiva per col·laborar al projecte era el que compartiren els dos grups. Per complementar la formació als estudiants de les dues assignatures, s'organitzaren tres activitats conjuntes prèvies a l'exposició final.

IMATGES DEL SILENCI: EL CEMENTIRI, ESPAI EDUCATIU

Activitats a la Facultat d'Educació
al voltant de l'exposició **TÀPIESCEMENTIRI**,
un projecte artístic i educatiu de Ricard Huerta

Dimecres 2 d'octubre, 12:30 h
Educar al cementiri
Conferència de Ricard Huerta
Biblioteca del Cementiri de Montjuïc,
Museu de Carrosses Fúnebres.
La xerrada vindrà precedida per una visita guiada,
a les 10:00 h, pel Cementiri de Montjuïc amb els
Serveis Educatius del Cementiri.
Activitat oberta amb inscripció: aambros@ub.edu

Dimecres 2 d'octubre, 17:00 h
Imatges del Silenci. La memòria i el registre.
Taller amb Ricard Huerta
Edifici Migdia 1. Aula 1103.
Activitat oberta amb inscripció: enricfont2310@ub.edu

Divendres 25 d'octubre, 19:00 h.
Inauguració de TÀPIESCEMENTIRI
Biblioteca del Cementiri de Montjuïc,
Museu de Carrosses Fúnebres.
Activitat oberta (no és necessària la inscripció).

Amb el suport de:
Facultat d'Educació,
XVIII Convocatòria d'Ajuts per a
activitats acadèmiques, culturals i
d'extensió universitària. Tardor 2024

Amb la participació de:

UNIVERSITAT de BARCELONA
Facultat d'Educació

C Cementiris de Barcelona
cementiri és ciutat

creari
grup de recerca en
pedagogies culturals

UNIVERSITAT de VALÈNCIA

IUCIE
Institut de Creativitat i Innovació Educativa

Voleu participar amb la seva fotografia en l'exposició TÀPIESCEMENTIRI...? Escriviu un correu a enricfont2310@ub.edu o aambros@ub.edu

Cartell de les activitats del 2 d'octubre de 2024.

Imatges del silenci: el cementiri, espai educatiu recull les propostes formatives organitzades. El 2 d'octubre al matí es va realitzar l'activitat central: una visita al cementiri de Montjuïc, guiada per *Adrià Terol*, membre de Comunicació, Relacions Institucionals i Memòria dels Cementiris de Barcelona. El nombrós grup d'estudiants i professorat va recórrer espais significatius del cementiri, aturant-se en tombes i mausoleus d'interès cultural, social i artístic.

Es va convidar tota la comunitat educativa de la facultat d'Educació a assistir a les activitats organitzades.

A continuació, el Dr. Ricard Huerta va oferir la conferència *Educar al cementiri*, on va destacar els aspectes visuals més rellevants del projecte. La conferència tingué lloc al mateix cementiri de Montjuïc.

Adrià Terol guia la visita als estudiants i professors al cementiri de Montjuïc. Font: Enric Font

Descoberta de la història dels panteons durant la visita guiada al cementiri de Montjuïc.
Font: Enric Font

A continuació, el Dr. Ricard Huerta va oferir la conferència Educar al cementiri, on va destacar els aspectes visuals més rellevants del projecte. La conferència tingué lloc al mateix cementiri de Montjuïc.

A la tarda, les activitats van continuar amb Imatges del Silenci. La memòria i el registre, un taller impartit pel Dr. Ricard Huerta, on les estudiants del Doble Grau, juntament amb la professora Paula Jarrín, van reflexionar sobre el valor del silenci des d'una perspectiva vinculada a la creació contemporània. Aquesta activitat va tenir lloc a la facultat d'Educació.

Un moment del taller Imatges del silenci amb els estudiants Font: Autora

Pintura de l'Alfabet Tàpies. Font: Ricard Huerta

Exposicions del projecte Cementiri Tàpies Barcelona

**Penso que una obra d'art hauria de
deixar perplex l'espectador, fer-lo
meditar sobre el sentit de la vida**

El resultat final del projecte ha culminat en una exposició itinerant a dos cementiris de Barcelona i a la biblioteca del CRAI de Mundet de la Universitat de Barcelona.

El 25 d'octubre de 2024 a la tarda s'inaugurà l'exposició *Cementiri Tàpies* al Museu de Carrosses Fúnebres del cementiri de Montjuïc. L'exposició estava formada per tres apartats complementaris. En primer lloc, una part de l'*Alfabet Tàpies* d'en Ricard Huerta.

En segon lloc, setanta tres fotografies de diferents cementiris de Catalunya realitzades pels estudiants i la comunitat educativa de la Facultat d'Educació.

La inauguració va comptar amb la presència del propi impulsor, Ricard Huerta; del director general de Cementiris de Barcelona, Miquel Trepas; de la degana de la Facultat d'Educació de la Universitat de Barcelona, Silvia Burset; dels comissaris de l'exposició, Alba Ambrós i Enric Font; i d'alumnat, entre d'altres.

En l'enllaç podeu llegir la [notícia](#) que se'n va escriure.

El 5 de febrer de 2025 l'exposició itinerà a la capella del Cementiri de Poblenou de Barcelona. Es mantingué la mateixa disposició de dos espais diferents de fotografies de cementiris i una part de l'*Alfabet Tàpies*, que s'adaptà a l'espai.

El 4 d'abril de 2025, l'exposició s'inaugurà al CRAI del Campus Mundet de la facultat d'Educació i es podrà visitar fins el 4 de juny de 2025.

En les pàgines següents podeu veure un recull d'imatges de les diferents exposicions.

En síntesi, hem parlat de patrimoni, memòria, silenci, cementiri, instant... recerca en educació en les arts. Tot està relacionat, fins i tot la vida i la mort, l'art i l'educació.

Pintures de l'Alfabet Tàpies de Ricard Huerta a l'exposició *Cementiri Tàpies* Font: l'autora

Fotografies de la comunitat de la Facultat d'Educació a *Cementiri Tàpies*. Font: Enric Font.

Pintures de l'*Alfabet Tàpies* al Museu de Carrosses Fúnebres del cementiri de Montjuïc.
Font: l'autora

Ricard Huerta en el muntatge de l'exposició *Cementiri Tàpies* Font: l'autora.

Inauguració en el Museu de carrosses fúnebres. Font: l'autora.

L'estudiant Sara Gabañach signant la seva fotografia a *Cementiri Tàpies*. Font: Enric Font.

Exposició *Cementiri Tàpies* en el cementiri del Poble Nou, Barcelona. Font: Enric Font.

Exposició *Cementiri Tàpies* en el cementiri del Poble Nou, Barcelona. Font: Enric Font.

2

Cultura visual i pedagogia crítica

Arola Valls Bofill

El projecte entorn els cementiris formulat a l'assignatura de Cultura Visual i Infància de la Menció en Educació Visual i Plàstica va ser proposat com una prolongació natural d'un procés de treball que, curs rere curs, es centra en l'anàlisi de la cultura visual i del paper que hi juga la imatge fotogràfica. D'aquesta manera, i en el context de l'assignatura, entesa com un espai idoni des del qual fomentar el pensament crític, el projecte obria una reflexió sobre la creació d'imatges i el seu vincle amb els discursos entorn la memòria i la producció de sabers històrics sempre sota el paraigües epistemològic dels Estudis Visuals.

Així doncs, i a diferència d'un enfocament que concep les imatges exclusivament des del territori dels seus valors formals, l'assignatura pren com a punt de partida els postulats dels Estudis Visuals que, als anys 90, van transformar l'anàlisi de la producció artística. Un projecte interdisciplinari que des d'aleshores ens permet revisar la imatge no com un element autònom, sinó com a part d'una xarxa cultural que escapa a limitacions i classificacions per a comprendre'n la seva identitat múltiple i el seu valor cultural en relació amb els diferents "modes de veure" (Berger, 2000).

El desplaçament de l'anàlisi de la visualitat cap a l'àmbit social -aquell que W.J.T. Mitchell va denominar *pictorial turn* (1994)- ens interessa en el marc de l'assignatura de Cultura Visual i Infància per la seva capacitat de ser extrapolat al camp de l'educació. En una societat mediatitzada per la imatge (Debord, 1995) pensem que els contextos d'educació formal ens exhorten a treballar amb, des de i a través de les imatges, traduint així el concepte de *pictorial turn* a la noció de *gir de la visualitat* en l'educació (Fernández i Dias, 2016). En aquest sentit, l'Educació Visual i Plàstica ofereix un espai idoni per reflexionar sobre el paper que juguen les imatges en la producció de coneixement i la seva influència en la construcció de discursos de diversa índole (identitaris, polítics o històrics, entre d'altres).

Des d'aquest punt de partida, i en el marc de l'assignatura, proposem entendre l'Educació Visual i Plàstica no només com un conjunt de sabers i competències, sinó com una autèntica "caixa d'eines", en el sentit que Michel Foucault proporcionava a aquest concepte en una entrevista a Le Monde el 21 de febrer de 1975:

Ariadna Flores Domínguez. Cementiri de Montjuïc. Barcelona

“Todos mis libros [...] son, si quiere, pequeñas cajas de herramientas. Si las personas quieren abrirlas, servirse de una frase, de una idea, de un análisis como si se tratara de un destornillador o de unos alicates para cortacircuitar, descalificar, romper los sistemas de poder, y eventualmente los mismos sistemas de los que han salido mis libros, tanto mejor.”

Si aquesta idea portà al filòsof francès a concebre la seva obra com un instrument estratègic i funcional per a interrogar el funcionament del poder i del saber (Miguel Morey, 2014), aquesta mateixa definició ens permet pensar l'Educació Visual i Plàstica com una caixa d'eines des de la qual descompondre i recompondre coneixements a través de les imatges (Valls, 2021).

Finalment, i donant encara una passa més enllà en el paper que creiem que les imatges han de jugar a les aules, l'assignatura parteix de la premissa de reconèixer la necessitat de reforçar dinàmiques pedagògiques a les escoles basades ja no merament en la reproducció cultural sinó en la producció de discursos (Henry Giroux, 1992) que encaminin l'alumnat cap a la configuració d'una veu pròpia i cap a la inscripció de la seva subjectivitat en l'esfera cultural i pública.

Fotografia i absència

Des de l'aparició oficial de la fotografia el 1839 (data en què el científic i polític francès François Arago va presentar davant la Cambra dels Diputats del govern de França l'invent del daguerreotip), les virtuts del nou mitjà van quedar vinculades a la possibilitat d'instituir-se com a objecte de rememoració així com de convertir-se en document per a l'escriptura de la Història. És en aquest sentit que podem afirmar que la imatge fotogràfica és concebuda especialment al llarg del segle XIX com a rastre indiscutible d'uns fets pretèrits que són també entesos com a veritats inqüestionables.

D'aquesta manera, la fotografia es constitueix al segle XIX com a instrument mnemotècnic gràcies a les promeses d'un mitjà que ha nascut per satisfer les aspiracions positivistes de la recent burgesia (per a la qual la fotografia representa el somni d'un llenguatge universal). Promeses d'entre les quals en destaca el seu caràcter indicial i mimètic així com la seva relació particular amb la captura del temps.

Des d'aquesta perspectiva -que en determinats àmbits s'allarga fins als nostres dies- la fotografia representa la possibilitat d'un rastre fidel que esdevé, gràcies al registre de l'instant, una petjada permanent capaç de ser alhora suport i substitució de la memòria. Però és aquesta mateixa capacitat de fixar el temps la que situa el mitjà fotogràfic

en una relació paradoxal no només amb la memòria sinó també amb la mort. I és que, si bé la fotografia té la capacitat d'embalsamar el temps i de capturar vides en un instant determinat, interrompent el seu curs i alliberant-les del seu destí (Bazin, 1960) preservant així el subjecte d'una segona mort - la de l'oblit-, altres interpretacions l'entenen en sí mateixa com una "*petit mort*" (Gibbons, 2007) o conceben directament el mitjà com una mena de *tanatografia* (Dubois, 1994). Des d'aquestes últimes perspectives, la fotografia seria en sí mateixa un acte murtori que, en congelar aquells moments irrepetibles, en subratllaria per sempre la seva finitud.

Tot i que des de la postmodernitat prima en l'anàlisi de la imatge fotogràfica la seva funció en tant que constructe cultural -contextualitzant el discurs de l'índex en la multiplicitat de factors que intervenen abans i després de la creació de la imatge (Dubois, 1983)- la relació entre la fotografia, la memòria i la mort segueix permeant l'ús que en fem en l'àmbit domèstic i familiar en el qual la seva contextualització passa en segon terme en favor de la primacia de la seva capa figurativa que certifica que, allò que hi veiem, va existir (Barthes, 1989). És en aquest sentit que la pràctica de determinades cultures de posar fotografies als cementiris pot ser explicada. I és també en aquesta direcció que la proposta de fotografiar cementiris opera com un nou gir addicional que afegeix noves capes de significat a través del registre d'aquells espais en els què prima, precisament, l'absència.

Ariadna Solà Coll. Cementiri de l'Esquirol

Referències

- Barthes, R. (1989). *La cámara lúcida* (Obra original publicada en 1980). Paidós.
- Bazin, A. (1960). *The ontology of the photographic image* (H. Gray, Trad.). *Film Quarterly*, 13(4), 4–9.
- Berger, J. (2000). *Modos de ver* (Primera ed. en español). Gustavo Gili. (Obra original publicada en 1972).
- Debord, G. (1995). *La sociedad del espectáculo* (R. Vicuña, Trad.). Ediciones Naufragio. (Obra original publicada en 1967).
- Dubois, P. (1994). *El acto fotográfico: De la representación a la recepción*. Paidós. (Obra original publicada en 1983).
- Fernández, T. M., & Dias, B. (2016). *Aguas turbulentas: El encuentro entre el giro educativo en el arte y el giro de la visualidad en la educación*. *Artnodes*, (17), 8.
- Foucault, M. (1985). *Saber y verdad* (F. Álvarez-Uría & J. Vareta, Trads.). Las Ediciones de La Piqueta.
- Gibbons, J. (2007). *Contemporary art and memory: Images of recollection and remembrance*. I.B. Tauris.
- Giroux, H. A. (1992). *Teoría y resistencia en educación: Una pedagogía para la oposición* (A. T. Méndez, Trad.). Siglo XXI Editores. (Obra original publicada en 1983).
- Mitchell, W. J. T. (1994). *Picture theory: Essays on verbal and visual representation*. University of Chicago Press.
- Morey, M. (2014). *Lectura de Foucault*. Sexto Piso.
- Valls Bofill, A. (2022). *Intersecciones entre prácticas artísticas contemporáneas, archivos fotográficos y educación: Una propuesta de modelización para implementar en contextos de educación formal desde la perspectiva de la pedagogía crítica* (Tesis doctoral). Universitat de Barcelona. <https://diposit.ub.edu/dspace/handle/2445/190649>

3

El projecte fotogràfic
Cementiri Tàpies Barcelona,
amb l'alumnat de l'assignatura
Cultura Visual i Infància

Enric Font-Company

Figura 01. Estudiant identificant característiques formals de les fotografies seleccionades. Font: l'autor

Quan el professor Ricard Huerta va convidar a la comunitat de la Facultat d'Educació de la Universitat de Barcelona a participar en el projecte Cementiri Tàpies, als docents de *Cultura Visual i Infància* ens va semblar una oportunitat excel·lent per acompanyar a l'alumnat en la realització d'un projecte fotogràfic. Ricard Huerta convidava estudiants i docents a participar aportant una fotografia d'un cementiri de Barcelona o el seu entorn. Vam decidir transformar i redimensionar aquesta iniciativa en una activitat formativa i avaluativa que s'integrés dins dels continguts de l'assignatura, considerant que el procés de crear una fotografia podria aportar múltiples beneficis en l'aprenentatge del nostre alumnat.

D'entrada, permetria treballar de manera pràctica dos dels continguts de l'assignatura: per un costat, aspectes formals vinculats a la construcció d'una imatge –en aquest cas, de manera específica, d'una imatge fotogràfica–; de l'altre, el treball conceptual i reflexiu amb imatges de la cultura visual dels infants. Es volia anar més enllà de la simple reproducció de l'espai físic, evitar les imatges estereotipades i promoure la recerca de noves capes de significat mitjançant una activitat representativa i comunicativa. A més, el

procés implicava reflexionar sobre les múltiples oportunitats d'aprenentatge que el cementiri pot oferir com una eina pedagògica, considerant-lo un espai d'exploració visual, simbòlica i conceptual. Finalment, la proposta suposava la participació en un projecte real amb la vivència de diferents situacions i experiències que podrien comportar una veritable situació d'aprenentatge (Jové, 2024).

El procés començaria amb la realització d'una fotografia amb un subjecte específic –el cementiri– i culminaria amb la creació d'una exposició. Al llarg del recorregut, es va voler donar especial rellevància als moments que es viurien fora de l'aula i a l'ús de diferents situacions i metodologies que enriquessin el desenvolupament de l'activitat. Amb aquesta voluntat, es va procurar que l'apropament tant al centre d'interès com al projecte marc de la proposta (els cementiris com a eina educativa) es realitzés de primera mà, de manera directa i vivencial. Per això, es va dissenyar una jornada completa que incloïa una visita guiada al Cementiri de Montjuïc i una xerrada a càrrec del creador i impulsor del projecte, el professor Ricard Huerta, que va explicar la proposta i va compartir amb l'alumnat les seves motivacions i perspectives.

El calendari del projecte, molt a prop de l'inici de curs i amb un nombre reduït de sessions, obligava a treballar-hi des del primer minut. Ja el primer dia es va encarregar a l'alumnat la realització de la fotografia d'un cementiri del seu entorn. Es va recomanar reflexionar prèviament sobre què es volia mostrar amb la imatge, quin missatge es volia transmetre i quins aspectes formals intervenien en la seva construcció.

Es va decidir alternar sessions de treball d'anàlisi formal amb d'altres de caràcter reflexiu i conceptual. Com a punt de partida, es va organitzar una dinàmica pràctica que permetés evidenciar els coneixements previs de l'alumnat, amb l'objectiu de manipular adequadament aquests continguts per convertir-los en aprenentatge significatiu (Rodríguez,

M. L., 2011). Així, en la primera sessió, l'alumnat es va trobar amb vint reproduccions fotogràfiques disposades a l'aula, corresponents a autors d'estils diversos i d'àmbit local i internacional (Txema Salvans, Robert Mapplethorpe, Carrie Mae Weems, Anna Malagrida, entre d'altres). Les fotografies s'havien seleccionat amb la intenció de destacar alguna qualitat formal concreta, com ara una il·luminació focal, un contrast elevat o unes estructures compositives clarament definides.

Sobre una taula, l'alumnat va trobar rètols amb diferents característiques formals presents en algunes de les imatges, com ara composició vertical, formes geomètriques, múltiples centres d'interès, simetria, llum difusa, visió frontal o gran pla general. Se'ls

Figura 02. Rètols amb el nom de diferents aspectes formals de les imatges. Font: l'autor.

va demanar que enganxessin tres d'aquests rètols sota fotografies que mostressin, respectivament, aquestes característiques. A més, havien de fer ús de dues etiquetes “comodí” –en blanc– que ells mateixos haurien d'escriure. Un cop finalitzada la classificació, es va dur a terme una breu ronda de valoració per revisar la informació recollida i compartir observacions. La sessió va concloure amb l'encàrrec de recollir de manera grupal, a través d'una carpeta compartida, imatges representatives de diferents aspectes formals: tipologia del pla, punt de vista, angles de visió, formes, il·luminació, cromatisme, composició i centre d'interès.

En una sessió posterior, es va fer un visionat del contingut de cada carpeta per analitzar i comentar els exemples

aportats per l'alumnat. A continuació, es va oferir una explicació detallada dels diferents elements que intervenen en una anàlisi formal, establint connexions amb les imatges recollides i aprofundint en la importància de l'ús dels aspectes formals en la representació.

La terminologia clàssica d'Erwin Panofsky (1939) –anàlisi preiconogràfic, iconogràfic i iconològic– es transforma en tres temes d'anàlisi: formal (com és la imatge?), representació (qui fa què, a on i quan?) i missatge (què ens comunica?). L'objectiu de l'anàlisi formal és proporcionar eines per respondre de manera argumentada a una pregunta tan aparentment senzilla com: per què ens atrauen i agraden determinades imatges? Aquesta resposta s'amplia per

Figura 03. Algunes interpretacions lliures del cementiri realitzades per l'alumnat. Font: l'autor

Figura 04. Tomba d'Ildefons Cerdà al Cementiri de Montjuïc de Barcelona. Font: l'autor.

dotar l'alumnat de recursos suficients que els permetin analitzar i justificar formalment qualsevol imatge en el context escolar. Aquesta aproximació per respondre a una pregunta aparentment senzilla, implica, però, conèixer i valorar diferents elements que intervenen en el disseny i la construcció d'una imatge.

Per dur a terme l'anàlisi formal, a l'assignatura es proposa a l'alumnat omplir de manera autònoma una fitxa que recull diferents elements que intervenen en la construcció d'una imatge. S'inclouen, entre altres, les eines de configuració i organització (Acaso, 2011), els elements bàsics de la comunicació visual (Dondis, 1973), els elements que estructurin el pensament visual (Arnheim, 1969) i les estructures abstractes i concretes presents en tota composició visual (Leborg, 2004),

L'aproximació conceptual es va iniciar recollint la percepció de l'alumnat a través d'un dibuix lliure sobre la seva visió d'un cementiri. Aquesta activitat va posar de manifest que el nivell de coneixement estava fortament influenciat per les experiències personals viscudes. Mentre que una part de l'alumnat havia viscut el comiat d'un familiar o d'una persona de l'entorn proper, una altra part no havia anat mai a un cementiri, i la seva idea es mostrava clarament mediatitzada per imatges estereotipades extretes de la cultura visual particular. Les sessions posteriors van permetre aprofundir en aquesta perspectiva, treballant una anatomia del missatge

Figura 05. El grup d'estudiants aturat davant de la tomba del President Francesc Macià. Font: l'autor.

que va fer valdre el potencial simbòlic de les representacions i la seva capacitat d'abstracció.

La visita comentada al cementiri amb Adrià Terol, representant de la Direcció de Comunicació, Relacions Institucionals i Memòria de Cementiris de Barcelona va esdevenir una activitat significativa que va permetre a l'alumnat descobrir físicament l'espai i la profunda càrrega simbòlica que el caracteritza. Va ser una tasca d'observació i descoberta d'una iconografia particular on es barregen imatges personals, elements religiosos,

treballs ornamentals, detalls florals, artesanía i tipografia, configurant un espai on la realitat material es fusiona amb una alta càrrega emocional i simbòlica. A més, la visita va suposar una reflexió sobre la funció dels cementiris, explorant opcions de record i memòria que van més enllà dels nínxols i panteons tradicionals. Una de les sorpreses per a l'alumnat va ser trobar-se amb un jardí d'espargiment de cendres. Es va obrir així una mirada cap a espais de commemoració pensats amb criteris de sostenibilitat i amb alternatives que trenquen amb la concepció clàssica d'aquests llocs.

La visita va permetre copsar la dimensió social i cultural del cementiri, afavorint reflexions sobre la imatge que projecten les tombes i la seva correspondència amb la identitat de qui les ocupa. L'alumnat va quedar especialment impressionat per la solemnitat de la tomba de Francesc Macià, l'originalitat del plànol de l'Eixample gravat a la tomba d'Ildefons Cerdà i el curiós anonimat de la sepultura de Joan Miró, en la qual no apareix cap referència al seu treball pictòric. Aquests elements van generar debat sobre com les eleccions estètiques i simbòliques poden transmetre missatges, fins i tot en espais de memòria. Tots aquests elements van contribuir a reubicar el cementiri en l'imaginari de l'alumnat. Una part va aprofitar el recorregut per Montjuïc per realitzar la seva fotografia in situ. D'altres, en canvi, van preferir aportar visions d'altres cementiris, majoritàriament de la seva localitat.

Per aprofundir en el treball fotogràfic abans del lliurament final de la imatge, es va organitzar una primera exposició

a l'aula, destinada exclusivament a l'alumnat, amb l'objectiu de valorar les diferents aproximacions. Aquest assaig permetia la possibilitat de modificar i refer la imatge, fomentant un procés de millora continuada. La revisió col·lectiva va afavorir, d'una banda, l'aprenentatge compartit i, de l'altra, l'oportunitat de reconsiderar la mateixa fotografia abans del lliurament definitiu. La posada en escena es va plantejar amb la intenció de donar major rellevància a l'activitat. Per aquest motiu, es va optar per realitzar-la fora de l'aula habitual, utilitzant la innovadora Sala SMART del CRAI, un espai adaptable a una àmplia tipologia d'activitats.

En el lliurament final, es va demanar que cada imatge anés acompanyada d'una breu justificació. A les pàgines següents es presenten totes les fotografies realitzades per l'alumnat, cadascuna amb la seva corresponent justificació. El resultat és una recopilació que ofereix una visió rica i diversa dels cementiris de Catalunya, construint una perspectiva polièdrica que evidencia diferents aproximacions a un mateix referent.

Figura 06. Presentació a la sala SMART del CRAI del Campus Mundet. Font: l'autor.

Referències:

Acaso, Maria (2011). *El lenguaje visual*. Paidós Estética.

Arnheim, Rudolf (1985). *Arte y percepción visual*. Alianza Forma.

Dondis, Donis A. (2010). *La sintaxis de la imagen. Introducción al alfabeto visual*. Gustavo Gili.

Jové, G. (2024). *Fils i arts. Projectes d'aprenentatge i de vida*. Octaedro.

Leborg, Christian (2006). *Visual Grammar*. Princeton Architectural Press.

Panofsky, E. (2001). *Estudios sobre iconología*. Alianza Universidad.

Rodríguez, M.L. (2011). *La teoría del aprendizaje significativo: una revisión aplicable a la escuela actual*. *Revista Electrónica d'Investigació i Innovació Educativa i Socioeducativa*. Vol. 3, Núm. 1, 2011 – ISSN: 1989- 0966

4

**Les fotografies de
la comunitat educativa
de la Facultat d'Educació,
Universitat de Barcelona**

Aida Galera Del Río

Cementiri de Montjuïc, Barcelona

Guardià d'ànimes

A la meua vida m'ha interessat molt l'art en general i dins d'aquest la figura de l'àngel m'ha agradat molt sempre, arribant al punt que em vaig tatuar la figura de cupido. Aleshores he aprofitat aquesta activitat per fer un homenatge al meu avi i a aquesta connexió que he tingut des de sempre amb els àngels. Ara fa un any que va morir el meu avi i des de llavors tinc el sentiment que ha passat a ser el meu àngel de la guarda, que m'acompanya allà on vaig i m'ajuda a fer que les coses em vagin bé, per aquest motiu vaig decidir fotografiar un àngel. Va ser precisament aquest a causa que em transmetia moltes emocions i una connexió que feia que no pogués deixar de mirar-lo. A l'hora de fer la fotografia volia buscar que l'estàtua no semblés una figura plana, sinó que tingués volum i crees sentiments com si semblés una figura real orant en comptes d'una estàtua de pedra. Per accentuar això vaig fer ús una mica del contrapicat i de la profunditat de camp per accentuar la figura de l'àngel i el seu volum. A més els colors de la imatge ajuden a aquesta connexió i empatia amb la figura.

Aida Galera Del Río
Cementiri de Montjuïc, Barcelona

Aina Àguila Higuera

Cementiri de Montmeló

Ecos d'absència

Caminant pel cementiri vaig veure diverses làpides, algunes més majestuosos que d'altres. En veure l'escala que s'utilitza per mantenir els nínxols buida, enmig del cementiri, era com si algú l'hagués abandonada, representant una solitud equivalent al silenci.

Aina Àguila Higuera
Cementiri de Montmeló.

Aina Ardisana Aguilar

Cementiri de Collserola, Barcelona

El cementiri amagat

La imatge mostra el Cementiri de Collserola que, recolzat a la serra que envolta Barcelona, s'amaga entre els arbres i les enfiladisses. Un cementiri que a primera vista pot semblar monòton, una ciutat de morts; però on, si ens parem dempeus i l'observem en silenci, regna la pau i la simplicitat allunyant-nos del bullici de la ciutat comtal.

Aina Ardisana Aguilar
Cementiri de Collserola, Barcelona.

Ainhoa Rocamora Santiago

Cementiri de Sant Andreu

Client N° 34 , la seva eternitat està llesta

Tenir un número evoca la fredor del sistema que redueix a l'humà a xifres. El temps passa i, amb ell, la memòria de qui descansa aquí s'esvaeix, però el número segueix allà, impersonal i persistent. A més, què distingeix aquesta persona d'una altra amb el mateix número? La individualitat sembla perdre's.

Ainhoa Rocamora Santiago
Cementiri de Sant Andreu.

Alba Ambròs Pallarès

Cementiri Municipal de Caldes de Montbui

Record sostingut en blanc

L'he escollit perquè dona visibilitat a una pèrdua que havia estat molt callada i silenciada al llarg del temps provocant molt dolor als pares i mares. Fer-ho visible ajuda a acceptar-ho, parlar-ne i compartir-ho com a societat. Permet recordar-ho de manera sostinguda, amb pau.

Alba Ambròs Pallarès
Cementiri Municipal de Caldes de Montbui

Alicia Bertólez Ocón

Cementiri de Montjuïc, Barcelona

Flors eternes.

Vaig decidir fotografiar aquest nínxol perquè em va cridar l'atenció. D'una banda, podem veure que està bastant descuidat i el fet que no posi cap nom i no trobem imatges del difunt em va semblar molt impersonal. D'altra banda, les flors que hi han són de plàstic i em van fer pensar que potser son les úniques flors que ha rebut mai.

Alicia Bertólez Ocón
Cementiri de Montjuïc, Barcelona

Ana Sánchez Bello

Cementiri de Montjuïc, Barcelona

La victòria

A causa del fet que l'escultura de la dona porta una branca de palma al braç, va fer-me pensar en què de vegades la mort no ens l'hem de prendre com una cosa dolenta o trista. De vegades hem de pensar que hem aconseguit la victòria de la vida i hem arribat a la pau final, tal com simbolitza la palma. També em va cridar l'atenció la manera en la qual sostenia la creu i jo crec que és perquè potser a aquesta família era religiosa i creia que amb l'ajuda de deu i seguint aquest camí era una de les maneres d'arribar a aquesta victòria com és "el cel".

Ana Sánchez Bello
Cementiri de Montjuïc, Barcelona

Andrea Alastuey Tallafigo

Cementiri Municipal de Camprodon

Tot es redueix a un número

Em sembla interessant que sigui una tomba buida, cadascuna catalogada amb un numero esperant a ser utilitzada per la pròxima persona.

Andrea Alastuey Tallafigo
Cementiri Municipal de Camprodon

Andrea Cavero Combarros

Cementiri de Poblenou, Barcelona

Un racó de calma al bell mig de la ciutat de Barcelona

He fet aquesta imatge per destacar el fet que fins i tot a una ciutat, plena de sorolls i gent atabalada, continua havent-hi espais on sembla que el temps s'aturi: els cementiris.

Andrea Caveró Combarros
Cementiri de Poble Nou, Barcelona.

Andrea Godoy Sanvidal

Cementiri Municipal de Vilabella

El cementiri que m'ha vist créixer

Des de ben petita, el cementiri ha estat un dels llocs més presents a la meua vida. Des que l'avi ens va deixar, el seu nínxol es va convertir en el punt de trobada on, d'alguna manera, continuava sentint-lo. Hi he anat amb cada nova etapa, passant de la mà dels meus pares quan tot era confusió, fins a tornar-hi sola, ja de gran, amb el cor ple de records. Aquell espai de silenci m'ha vist créixer i m'ha acompanyat en moments de tristesa, d'alegria, de dubtes i de calma. M'he passat hores amb ell, parlant-li de les meves inquietuds o d'aquelles coses que m'hagués encantat que hagués estat ell qui m'hagués donat la mà per acompanyar-me a tot allò que estava per venir a la meua vida. Hi ha di-es que m'hauria agradat sentir la seva veu donant-me consells, veure el seu somriure de complicitat, o fins i tot escoltar aquell silenci còmplice que deia tant sense dir res. Però, d'alguna manera, sempre he sentit que, tot i no ser-hi físicament, l'avi m'acompanyava en cada pas, com si cada visita al cementiri fos una conversa sense paraules. Així doncs, penso que el cementiri és un lloc que ha estat testimoni de tantes versions de mi mateixa, tantes emocions que he après a entendre que és com si les pedres d'aquelles parets sabessin la meua història, com si l'avi, d'alguna manera, hagués seguit veient-me créixer des d'aquell racó tranquil, on torno sempre que el necessito.

Andrea Godoy Sanvidal
Cementiri Municipal de Vilabella.

Andrea Pérez Redondo

Cementiri de Montjuïc, Barcelona

El camí de la vida

La meva motivació a l'hora de fer la fotografia va ser una mica com reflectir la contradicció de la vida i la mort. És a dir, al centre de la fotografia es veu un camí llarg on no es veu el final i em vaig imaginar i convido la gent a imaginar com si estiguessin passant per allà al mig i miressin als costats on està ple de nínxols, i sentir-se afortunat d'estar viu i poder viure, de sentir-se agraït, veure com hi ha gent que ja ha arribat al seu final i tu tens la sort de poder viure. A més, també vaig voler fer com la idea de com el "camí de la vida", on tu comences a fer la teva vida i quan arribes al final del camí, mors. A més, he volgut fer la imatge en blanc i negre perquè al ser d'un cementiri la gent com ho associa a la mort, també ho associa a un lloc fred, de colors apagats i per fer una mica referència a això vaig decidir posar el filtre de blanc i negre.

Andrea Pérez Redondo
Cementiri de Montjuïc, Barcelona

Andrea Sasot Folch

Cementiri Municipal de Cerdanyola del Vallès

Inevitable

Experiència personal i de caire emocional per la pèrdua i memòria de la figura paterna.

Andrea Sasot Folch
Cementiri Municipal de Cerdanyola del Vallès

Andreu Gaspà Múrcia

Cementiri de Clarà a Castellar de la Ribera

L'ombra

Es podia veure l'ombra que es pot relacionar amb la idea de la mort.

Andreu Gaspà Múrcia
Cementiri de Clarà a Castellar de la Ribera

Anna Jo Maragliano

Cementiri de Bagà, Alt Berguedà

Repòs etern envoltat de vida

Vaig decidir fer aquesta imatge del cementiri perquè em va captivar per la seva aparent contradicció: un lloc dedicat al descans etern, envoltat de vida en constant creixement. Els nínxols, així com els cementiris en si, són símbol de la memòria i el pas del temps, alhora que, del fi d'alguna cosa i del silenci i repòs absolut. En canvi, la vegetació i els arbres que hi creixen al voltant, són plens de vida i moviment. Aquest paisatge em transmet una sensació de calma, on la natura i la memòria es troben en harmonia, mostrant que, fins i tot en la quie-tud de la mort, la vida continua. Amb el títol “Repòs etern envoltat de vida”, he volgut reflectir aquesta dualitat, on el passat i el present, la vida i la mort, con-viuen en un espai ple de serenitat i record.

Anna Jo Maragliano
Cementiri de Bagà, Alt Berguedà

Anna Pairó de la Zarza

Cementiri de Montjuïc, Barcelona

Flor lligada a la memòria

La fotografia té diverses metàfores respecte la decadència de la mort. A més, el fet que no es pugui llegir el nom del difunt, dona pes a la pèrdua de la identitat de les persones un cop mortes. Per aquest motiu, vaig decidir encabir el número de nínxol en la fotografia. Finalment, la flor penjada amb la corda, fa referència al lligam a la memòria.

Anna Pairó de la Zarza
Cementiri de Montjuïc, Barcelona

Anna Sala Jarque

Cementiri de Montjuïc, Barcelona

Quien a hierro mata, a hierro termina

Carlos Ruíz Zafon era un dels meus autors preferits de petita

Anna Sala Jarque
Cementiri de Montjuïc, Barcelona

Anna Vilà Saludes

Cementiri del Poblenou, Barcelona

La pau i tristesa del cementiri

Apreciar l'art dels cementiris i parar a pensar en les emocions que sento en visitar-los.

Anna Vilà Saludes
Cementiri del Poblenou, Barcelona

Ariadna Flores Domínguez

Cementiri de Montjuïc, Barcelona

Somnis trencats

Em va transmetre la fragilitat de la nostra existència, tant visualment perquè les figures estan trencades com pel fet de que siguin infants. Em va fer pensar en unes vides mai viscudes, una innocència que no va créixer. Normalment, sempre que pensem en la mort la associem a gent gran. Pensem en la mort com una existència independent de la vida, que algun dia arribarà, però que fins aquell moment som lliures. I la veritat és que la mort no existeix en contraposició a la vida, sinó com a part d'ella.

Ariadna Flores Domínguez
Cementiri de Montjuïc, Barcelona

Ariana Julián Pastor

Cementiri d'Horta, Barcelona

Una gran tomba

La motivació per realitzar aquesta imatge va ser la impressió i la peculiaritat de la gran tomba, amb els detalls que adornen el taüt de pedra i la curiosa i significativa estàtua que es troba a sobre.

Ariana Julián Pastor
Cementiri d'Horta, Barcelona

Ariadna Solà Coll

Cementiri de l'Esquirol

Solitud eterna

La meva motivació per fotografiar una creu neix del desig de simbolitzar la memòria i el respecte envers les persones que han viscut i han mort al meu poble, l'Esquirol. És una forma de recordar aquelles persones que ja no són amb nosaltres, però que han deixat una empremta significativa en la comunitat i en la història local. A més, tenint en compte que he crescut al poble, aquest lloc representa les meves arrels, el meu passat i, per tant, la meva identitat. Per aquest motiu, fotografiar la creu central del cementiri em permet connectar amb la història de l'Esquirol i amb les generacions anteriors, incloent-hi el meu avi.

Ariadna Solà Coll
Cementiri de l'Esquirol

Berta Caballé

Cementiri de Montjuïc, Barcelona

Berta Caballé
Cementiri de Montjuïc, Barcelona

Berta Núñez Capilla

Cementiri de Collserola, Barcelona

Plàcid repòs

La participació en el projecte sorgeix a partir d'una proposta que ens han fet des de les assignatures de la Doble Titulació d'Educació Infantil i Primària, Didàctica de la Literatura Infantil i Juvenil, i Didàctica de l'Educació Visual i Plàstica, que actualment curso a la Universitat de Barcelona. Pel que fa als motius de la presa de la imatge en si, he volgut visitar el Cementiri de Collserola perquè, més enllà del fet que hi tinc una relació personal, és un lloc que em transmet molta calma. La natura sempre m'ha transmès una sensació de pau que no m'atreveiria a descriure amb paraules, ni a comparar amb res; no ho sé, em nodreix l'ànima. I aquest cementiri és tan envoltat de natura que el converteix en un paisatge preciós. A més, diàriament transito la carretera de Collserola, que voreja el Cementiri, cosa que fa que encara hi tingui una relació més propera: veure el cementiri forma part de la meua rutina, del meu dia a dia, de mi. I tot i que normalment no m'hi endinso, i encara menys per fer-hi fotografies, aquest projecte i la presa de la imatge m'han permès veure i percebre molts més detalls d'aquest lloc dels que coneixia abans, i poder fer-hi un vincle encara una mica més profund.

Berta Núñez Capilla
Cementiri de Collserola, Barcelona

Bibiana Cassanmagnago

Cementiri de Gualba

La pau silenciosa

Se'ns ha encoratjat des de la universitat, m'ha semblat una gran idea poder tornar al cementiri del poble on vaig néixer i compartir la pau que em transmet aquest lloc

Bibiana Cassanmagnago
Cementiri de Gualba

Carla González Narváez
Cementiti Municipal de Valls
El guardià del descans

L'àngel protegint la família.

Carla González Narváez
Cementiri Municipal de Valls

Carla Igeño Castro

Cementiri de Sant Andreu, Barcelona

Un petit paratge animal

Aquesta tomba em va cridar especialment l'atenció ja que és bastant diferent a les que estem acostumades a veure. En canvi de tenir decoracions florals o estàtues de persones, podem veure que té a la superfície dos rens i un cercle fet de pedres. És una tomba que personalment em fa connectar molt amb la natura i la tranquil·litat.

Carla Igeño Castro
Cementiri de Sant Andreu, Barcelona

Carla Lopez Font

Cementiri de Sallent

La porta a la vida i el soroll

He fet la foto al cementiri del meu poble, Sallent, ja que és el cementiri amb el qual he tingut més vincle al llarg de la meva vida. Està situat a la part alta del poble, al costat del camí de Santmartí, que està rodejat de natura, fet que ajuda a fer d'aquest espai un lloc tranquil. Es caracteritza per ser un recinte rectangular amb diferents blocs de nínxols a tres i quatre pisos. A l'entrada principal hi ha una escultura que representa l'àngel redemptor. Passat aquest portal, a la dreta podem trobar els panteons més antics i a l'altra banda els diferents blocs de nínxols, centrat tot per un passeig central arbrat. Cap al final del cementiri s'estan fent noves construccions, provocant, així el creixement d'aquest espai.

Carla Lopez Font
Cementiri de Sallent

Clara Martín Vilajosana

Cementiri de Montjuïc, Barcelona

Mirades que somien més enllà del silenci

Aquesta fotografia em va captivar perquè, paradoxalment, no em feia pensar en un cementiri. Més enllà de ser un espai de descans etern, memòria i respecte, la imatge em transmetia una sensació completament diferent: em transportava a un món de fantasia i imaginació, com si es tractés d'un bosc encantat ple de misteri i màgia. Això em va sorprendre, com podia un lloc associat al repòs, al record dels difunts i al silenci, despertar-me imatges de mons imaginaris i paisatges fantasiosos? Aquesta dualitat, va ser el que em va fer decidir-me. No només estava mirant una fotografia d'un cementiri, sinó que la meva ment començava a recrear històries, personatges i escenaris que no tenien res a veure amb la mort, sinó amb la vida, la creativitat i l'imaginari.

Clara Martín Vilajosana
Cementiri de Montjuïc, Barcelona

Enric Font Company

Cementiri d'Hostafrancs

Cementiri d'Hostafrancs

Hostafrancs és un petit poble de Lleida. Un cementiri rural adquireix una dimensió física i humana completament diferent del d'una gran ciutat com Barcelona. El seu perfil es caracteritza per la silueta dels xiprers sobresortint d'un lloc acotat, separat i alhora a prop del poble. La pertinença a la petita comunitat té la seva continuïtat en el cementiri, on qui entra passa a formar part d'un llegat col·lectiu. En la imatge, de composició senzilla, plana i a la vegada contundent, el camí emfatitza amb naturalitat un trànsit inevitable.

Enric Font Company
Cementiri d'Hostafrancs

Eric Parra Bellido

Cementiri de Montjuïc, Barcelona

L'àngel consumit pel dol

Vaig fotografiar aquesta estàtua d'un àngel, ja que coneixia aquesta obra d'Antoni Vila i la vaig reconèixer durant la meva visita al cementiri de Montjuïc. En el moment de capturar la imatge, volia plasmar el sentiment de dol i la seva negació, expressant la dificultat d'acceptar la pèrdua d'un ésser estimat quan no s'està preparat per afrontar-la.

Eric Parra Bellido
Cementiri de Montjuïc, Barcelona

Eva Solé Recasens

Cementiri de Montjuïc, Barcelona

Vigilant del cel

He escollit aquesta imatge perquè m'ha cridat l'atenció en contrast del cel blau amb la figura de l'àngel. Personalment, quan penso en un cementiri em ve al cap un paisatge fosc, trist inclús tenebra que fa por. Però aquesta imatge, tot i que apareixen diverses creus que són una figura molt representativa dels nostres cementiris i l'àngel, em transmet pau. És un àngel que de primeres pot semblar que mira al cel amb patiment i tristesa acomiadant-se d'un ésser estimat, però amb aquest contrast del cel tan blau el que veig és un àngel observar i acompanyar amb la mirada una ànima que puja i la cara no la sento tan entristida, sinó que més aviat la percebo com una mirada de sorpresa i una mica de dubte.

Eva Solé Recasens
Cementiri de Montjuïc, Barcelona

Gemma García López

Cementiri del Sud, El Prat de Llobregat

Memòries

El que m'ha motivat per fer aquesta imatge ha estat la relació entre els dos elements clau que es mostren: els nínxols i un avió. El contrast entre la quietud del cementiri i el moviment dels avions fa referència al pas constant del temps i el cicle de la vida. Alhora, els rams són un reflex de l'amor amb què les famílies i amics recorden els seus éssers estimats.

Gemma García López
Cementiri del Sud, El Prat de Llobregat

Iker Caelles

Cementiri de Montjuïc, Barcelona

Iker Caelles
Cementiri de Montjuïc, Barcelona

Isis López Vega

Cementiri de Sant Andreu, Barcelona

Dol

El meu objectiu era plasmar el sentiment del dol tradicional mitjançant la figura d'una dona que amaga el seu rostre entre les seves mans. Aquesta plora la mort d'un ésser estimat, la identitat del qual és desconeguda, ja que vaig decidir capturar la fotografia de manera que es preservés aquesta curiositat. Per altra banda, vaig editar la imatge en blanc i negre per tal de reforçar el cel ennegrit, empenyat per la mort d'aquesta persona, que acompanya i embolcalla la dona amb una subtileza feroç.

Isis López Vega
Cementiri de Sant Andreu, Barcelona

Judith Moreno Tortajada

Cementiri de Montjuïc, Barcelona

Guia cap a l'eternitat

Els motius que em van portar a fer aquesta fotografia neixen de la meua reflexió personal sobre el pas del temps i la connexió entre la vida i la mort. En veure l'escultura de l'àngel, vaig sentir que representava perfectament aquest pas transcendental, com una figura que guia les ànimes en el seu camí cap a l'eternitat. L'àngel no només simbolitza la mort, sinó també la pau i la serenitat que sorgeixen de la comprensió de la nostra pròpia finitud. Volia capturar aquesta imatge perquè m'inspira a pensar en la importància d'apreciar cada moment de la vida, ja que és efímera i fugissera. Sovint no valorem el temps fins que ja ha passat, i l'escultura em recorda la necessitat de viure conscientment cada instant. Així, la meua intenció era plasmar una escena que convidés l'espectador a reflexionar sobre la seva pròpia vida i la fugacitat del temps, a través de la bellesa tranquil·la de l'àngel. Aquesta fotografia és un recordatori que la vida, igual que el temps, és un regal preciós. Amb ella, vull transmetre la pau, la transcendència i la serenitat que ens ofereix la reflexió sobre la nostra pròpia mortalitat.

Judith Moreno Tortajada
Cementiri de Montjuïc, Barcelona

Judit Rincón Núñez de Arenas

Cementiri Municipal de Premià de Mar

Les tombes més antigues del cementiri de Premià de Mar

En el cementiri en el qual he realitzat la meva fotografia hi havia diferents espais i detalls fotogràfiables. Tots ells incorporaven una essència molt especial i cadascun era diferent de l'altre. No obstant això, finalment, m'he decantat per mostrar la fotografia adjuntada. En ella es presenten les tombes més antigues del cementiri. És just per aquest motiu pel qual he triat aquest espai i no cap altre. Són les úniques tombes, amb dues més, que trobem d'aquest estil en tot el cementiri, conservant les característiques i peculiaritats de fa anys. La seva estètica, sense dubte, criden l'atenció, destaquen per sobre de les altres i fa que dirigeixis la mirada a elles sentint curiositat e interès. L'espai que ocupen, la localització, els colors, el disseny, són elements que han col·laborat a la tria d'aquesta fotografia.

Judit Rincón Núñez de Arenas
Cementiri Municipal de Premià de Mar

Júlia Antón Gutiérrez

Cementiri Municipal Castellterçol

Fantasmes de l'ahir

En aquest cementiri es troben els meus iaïos, però ja tenia una connexió especial i personal amb ell des que eren vius. Sempre que anava de petita a visitar els iaïos, era obligatòria la passejada pel cementiri del poble. Ens fascinava la seva calma, la pau de l'entorn envoltat per la vida de les flors, en contrast amb la mort a la qual acompanyen. Aquesta foto no només representa l'últim vincle que em queda amb ells, sinó també els records familiars que segueixen vius entre xiprers i parets de pedra blanca.

Júlia Antón Gutiérrez
Cementiri Municipal Castellterçol

Júlia Baró Carreras

Cementiri de Ponts, Noguera

L'abraçada dels xiprers

Vaig veure molt clar com l'essència dels xiprers reflexava a tot el cementiri, així que vaig creure oportú fer una fotografia on els xiprers prenguessin part d'importància.

Júlia Baró Carreras
Cementiri de Ponts, Noguera

Laia Calvet Munné

Cementiri de Masquefa

Pau i tranquil·litat

He decidit fotografiar aquest cementiri perquè aporta una sensació de calma i respecte. Reflexant la rellevància dins la nostra cultura d'honrar la mort i mantenir viva la memòria dels nostres éssers estimats. La bellesa del paisatge i la tranquil·litat que l'envolta reforcen la importància del descans i el record.

Laia Calvet Munné
Cementiri de Masquefa

Laia Navarro Moreno

Cementiri de Sant Andreu del Palomar

Fragments de l'oblit

Vaig fer la fotografia perquè em va sorprendre veure com aquest nínxol era l'únic destrossat del carrer, mentre que la resta eren força extravagants. Pel que fa al simbolisme, pot haver-hi diferents interpretacions, ja que en compartir la imatge amb la meua família, cadascú li va donar una perspectiva pròpia. Per tant, em sembla molt interessant veure com una imatge pot despertar tantes interpretacions diferents. El simbolisme que jo li dono a aquesta fotografia és que només mor qui és oblidat. En aquest cas, la figura de Crist, abandonada, serveix com a recordatori que fins i tot els símbols més significatius poden desaparèixer en l'oblit. D'altra banda, les flors representen la fugacitat de la vida; veiem que tot el que és material i tangible és susceptible de degradar-se. La brossa em fa pensar en com hem perdut el respecte pels espais sagrats. No entenc com pot ser que algú tiri brossa dins d'un nínxol, tacant així la memòria d'un difunt. A més a més, si som objectius, aquest nínxol es troba en tan mal estat perquè ja no hi ha cap familiar que vingui a cuidar-lo; potser ja no en queden de vius. És una hipòtesi molt trista, però ens recorda que necessitem una herència per poder mantenir-nos vius en la memòria col·lectiva. Cada vegada que miro la imatge, m'apareix una simbologia diferent. Per exemple, també em fa reflexionar sobre com tothom, independentment de la posició social, tenim el mateix final, i d'aquest no podem fugir; només ens queda abraçar-lo. També es pot interpretar com la pèrdua de la fe en la societat. Com a practicant de l'ateisme, crec que pot simbolitzar com actualment la religió ha perdut aquesta idealització que tenia abans i de mica en mica la figura de Crist té menys poder en la societat.

Laia Navarro Moreno
Cementiri de Sant Andreu del Palomar

Laura Bartrina Genís

Cementiri Municipal de Camprodon

Paròdia de la vida

M'ha resultat interessant veure la similitud entre la decadència del sac posat a la làpida i la vida mateixa, com, a través dels anys, tot es va envellint.

Laura Bartrina Genís
Cementiri Municipal de Camprodon

Laura Pablo Velasco

Cementiri de Santa Coloma de Gramenet

Record

La meva motivació a l'hora de fer la fotografia era captar un paisatge on es veiés lo més clar possible els temes: la vida i la mort. Vaig fer varies fotografies però em vaig decidir per aquesta perquè em va sorprendre el lloc on estava situat. Era un lloc bastant apartat de tota la resta de làpides i només hi havia una làpida en un terreny d'herba. Vaig mirar la làpida i em vaig adonar que a tot el terreny d'herba estaven enterrades totes les persones que no es podien per-metre pagar una làpida per als seus familiars estimats. A la fotografia es pot veure que a la part esquerra té uns colors més freds amb la làpida amb una frase fent referència a tots els difunts morts d'una data a una altra i que no han tingut els prous diners per pagar-ne una i amb les flors apagades per l'ombra. A la part dreta té uns colors més càlids fent referència a la vida ja que, el sol és símbol de vida per l'energia que ens aporta i el benestar que ens transmet i per això, com podem observar a la fotografia, els rajos de sol donen a l'herba on estan els difunts fent així una oposició perquè el sol els hi està donant vida als difunts enterrats a l'herba amb el record dels seus éssers estimats. En conclusió, la vaig agafar perquè no només volia fer una fotografia bonica sinó també volia expressar els dos sentiments que són la tristesa que sents quan una persona propera a tu es mor i l'alegria de que mai es morirà si està a la memòria de tots els seus éssers estimats.

Laura Pablo Velasco
Cementiri de Santa Coloma de Gramenet

Leire Jiménez Adán

Cementiri de Collserola, Barcelona

Silenci etern a Collserola

He fet la imatge del cementiri de Collserola, ja que és un lloc on d'alguna manera tinc una connexió personal, pel fet que allà estan enterrats alguns dels meus familiars. Només havia estat una vegada abans, i ha sigut una oportunitat tornar per veure-ho amb una mirada diferent. M'ha permès redescobrir-lo com un lloc on la vida i la mort es connecten. D'aquesta manera, amb la meva imatge he volgut demostrar això, com la naturalesa que l'envolta queda integrada amb la mort, i amb les memòries de cadascuna de les persones.

Leire Jiménez Adán
Cementiri de Collserola, Barcelona

Lucía Barragán Márquez

Cementiri de Sant Andreu

Viatge al passat

Sincerament feia molt de temps que no anava a aquell cementiri. Quan era petita anava amb els meus pares, doncs el meu avi està enterrat allà. Anàvem a veure'l seguit i m'explicàvem la seva història, ja que no vaig tenir el plaer de conèixer-lo. La meva motivació va ser tornar, fer aquell camí que em sabia de memòria i que ara estava borròs, tornar a connectar amb el meu avantpassat i descobrir que les tombes aquelles gegants que semblen monuments ja no fan por, sinó que és com un retorn al passat.

Lucía Barragán Márquez
Cementiri de Sant Andreu

Lucía Calvo Álvarez

Cementiri de Poblenou, Barcelona

Descans

Amb aquesta fotografia he volgut crear un seguit de contrastos i comparacions entre els diferents elements de la imatge. Principalment, he volgut mostrar dos tipus de descans: un etern i l'altre temporal, un que simbolitza la vida i l'altre que representa la mort (i com aquests coexisteixen). Així doncs, els nínxols representen la mort i la permanència, mentre que l'hotel és un símbol de modernitat i activitat humana.

Lucía Calvo Álvarez
Cementiri de Poblenou, Barcelona

María Giovanna Stirparo Gutiérrez

Cementiri de Sant Cugat del Vallès

3x2

He fet la fotografia per motius egoistes.

María Giovanna Stirparo Gutiérrez
Cementiri de Sant Cugat del Vallès

Maria Lavilla Canadell

Cementiri de Dorres, França

Descansem en serenor

El principal motiu per fer la foto és que aquest poble de l'Alta Cerdanya pertanyent a França i anomenat Dorres ha estat des de sempre el meu lloc de calma i repòs durant les vacances d'hivern i estiu. Sempre anem amb la família per desconnectar de la rutina i poder trobar un moment de descans en un entorn natural. És un poble molt tranquil, amb poca gent, envoltat de muntanyes i natura. A més, durant l'hivern i l'estiu es poden observar dos paisatges molt diferents, amb colors i elements naturals que enlluernen el poble i el fan molt agradable i esplèndid. El cementiri de Dorres és un cementiri petit, envoltat de camps i arbres, on moltes vegades hi podem trobar certs animals, i en poques ocasions veurem alguna persona a dins. D'aquesta manera, havent de fotografiar un cementiri, vaig considerar que el cementiri de Dorres seria una opció molt enriquidora per al projecte.

Maria Lavilla Canadell
Cementiri de Dorres, França

Marina Gil Mateo

Cementiri de Colliure

El punt final d'Antonio Machado

Fa uns mesos vaig passar uns dies per França, i com a bona fan de la literatura espanyola, amb la meva mare (que també és una literària embogida) vam passar per Colliure per veure la tomba d'un dels escriptors més coneguts del nostre país. Va ser una experiència màgica, i tot i que no hi havia gaire silenci, ja que hi havia bastant gent, el que s'explicava ens va fer saber més sobre aquell cementiri i els últims moments de l'escriptor espanyol que ara descansa en silenci, dins d'aquest poble francès a pocs metres de nosaltres.

Marina Gil Mateo
Cementiri de Colliure

Minerva Medja Eyene Bechiro
Cementiri Municipal Vilanova i la Geltrú
Ofrenes

Durant el meu passeig pel cementiri, només vaig veure representacions de la religió cristiana (catòlica que predomina al nostre país). Quan vaig veure aquesta cistella, em va sobtar, ja que em va recordar més a religions paganes (amb les quals estic més familiaritzada) en què es fan ofrenes materials als difunts.

Minerva Medja Eyene Bechiro
Cementiri Municipal Vilanova i la Geltrú

Míriam Cáliz Torres

Cementiri de Gallecs, Mollet del Vallès

El buit

Aquesta fotografia és un detall del cementiri, on no es deixa veure gran cosa, però alhora, és un detall que simbolitza a la perfecció el missatge que volia transmetre de cementiri, vida i mort, però sobretot, el simbolisme del buit que romà a les persones que deixen enrere a un ésser estimat.

Míriam Cáliz Torres
Cementiri de Gallecs, Mollet del Vallès

Naiara Silverio

Cementiri de Montjuïc, Barcelona

L'ascens de les ànimes: la majestuositat del neogòtic funerari

M'agrada l'arquitectura i era una opció que representava clarament l'època arquitectònica d'aquell temps, a més que descriu també el nivell socioeconòmic de la gent que hi ha enterrada allà.

Naiara Silverio
Cementiri de Montjuïc, Barcelona

Natalia

Cementiri de Santa Andreu, Barcelona

Reflexió entre la vida i el més enllà

La fotografia ha estat feta per transmetre un moment de contemplació i reflexió sobre la relació que hi ha entre la terra i el cel. L'estructura de la imatge em va semblar que tenia una harmonia arquitectònica atractiva visualment. La base de la cúpula és esglaonada amb forma geomètrica hexagonal. La imatge està compensada, ja que al centre es troba l'estructura, a la dreta hi ha una il·luminació que atravesa els núvols i a l'esquerra uns xiprers.

Natalia
Cementiri de Santa Andreu, Barcelona

Noemí Cabrera

Cementiri de Montjuïc, Barcelona

El vol de l'ànima

M'ha cridat l'atenció l'escultura que trobem a la tomba.

Noemí Cabrera
Cementiri de Montjuïc, Barcelona

Olga Pérez Jiménez

Cementiri de Montcada i Reixac

Record infinit

Mai vaig conèixer al meu avi, tot i això, des que sóc ben petita als àpats familiars la seva presència es nota. La meva àvia Angelines i els seus fills, s'han encarregat d'explicar tot un seguit d'anècdotes seves, per això he creat una imatge molt clara de com era el meu avi. Era treballador, generós i lleial i era una persona amigable tot i que amb molt de caràcter, això, junt amb el seu record present, ha fet que en aquest treball vulgui fer un homenatge tant a ell com a l'estima i l'amor que es van tenir la meva àvia i ell i que encara continua viu. Sempre he cregut que res és per sempre i en certa manera no m'equivoco, només fa falta veure que als àpats hi falta algú, en Gabino, el meu avi. Però també he sigut part i espectadora de com 35 anys després, la meva àvia el recorda com el primer dia. Moltes vegades, m'ha explicat com es van conèixer, com es van enamorar i com va ser la seva vida junts i no hi ha cop que no em quedi bocabadada de la puresa del seu amor etern. A la fotografia surt la mà de l'Angelines, la seva dona, que va a veure'l cada cop que pot i segons m'explica, tot i que no pot anar de seguit, cada nit demana que ens cuidi des del cel.

Olga Pérez Jiménez
Cementiri de Montcada i Reixac

Paula Estévez Estrada

Cementiri de Montjuïc, Barcelona

On les ànimes toquen el cel

La meva motivació a l'hora de fer aquesta fotografia va ser capturar una escena que permetés establir connexions entre els diferents elements presents a la imatge. En aquest cas, s'hi representen tres elements fonamentals associats al cementiri i al concepte de la mort: el cel, els xiprers i les creus. Aquests són elements que la majoria de les persones identifiquen amb els cementiris, i em va agradar la idea d'unificar-los per tal que, en veure la imatge, cadascú pogués establir les seves pròpies relacions segons les seves experiències i creences personals.

Paula Estévez Estrada
Cementiri de Montjuïc, Barcelona

Paula Gonzalez Plaza

Cementiri de Les Corts, Barcelona

En construcció

Els motius que m'han portat a realitzar aquesta imatge són principalment dos. Per una banda, que actualment s'hi pot intuir quin barri és amb només observar-la (es veuen les grues de les obres del Camp Nou) i, per una altra banda, que és el cementiri del barri a on visc a Barcelona i al que mai havia anat a vi-sitar encara des de que soc aquí.

Paula Gonzalez Plaza
Cementiri de Les Corts, Barcelona

Paula Jarrin Servidio

Cementiri de Montjuïc, Barcelona

Allà on el cel també descansa

Participar a l'expo i em dona molta calma.

Paula Jarrin Servidio
Cementiri de Montjuïc, Barcelona

Paula Julià Pellicer

Cementiri Municipal de Campins

Traços que uneixen generacions

He triat aquesta imatge perquè quan pensava quina podria fer del cementiri em vaig adonar que la majoria de les làpides són molt similars i s'acostuma a escriure el nom, la data i alguna frase o imatge. Aleshores se'm va ocórrer que podria posar la imatge de la làpida del meu avi. Quan va morir, cada net li va fer un dibuix que ens recordés a ell per poder-los deixar amb ell.

Paula Julià Pellicer
Cementiri Municipal de Campins

Paula Mans Hernández

Cementiri de Montjuïc, Barcelona

Fragments de silenci

Per fer aquesta imatge, he volgut capturar sobretot l'ambient i les sensacions que transmet el lloc. És un ambient solemne, on les tombes i el camí evocuen i desprenen serenitat i calma, sense els sorolls de la ciutat, de la vida quotidiana i del món exterior, que queden apagats. Es traca d'un racó de descans etern, ple de pau i silenci, on el temps sembla aturar-se. L'absència de la vida humana i la presència de la natura a la imatge reforça la idea mostrar un espai tranquil, en el qual la vida i la mort coexisteixen.

Paula Mans Hernández
Cementiri de Montjuïc, Barcelona

Pol Vallejos Díaz

Cementiri de Collserola, Barcelona

El banc de les històries perdudes

He decidit fer aquesta imatge perquè és l'espai on es troba el nínxol del meu avi, a qui no vaig conèixer. He decidit fer una fotografia que commemori un espai *a prop seu*, on es podrien explicar totes aquelles històries que ara s'han perdut en el temps a causa de la seva defunció.

Pol Vallejos Díaz
Cementiri de Collserola, Barcelona

Raquel Soriano Muñoz

Cementiri Municipal de Sant Boi de Llobregat

La bellesa més viva és fugaç

La presència de les flors suggereix que, fins i tot en llocs on aparentment regna la fi, hi ha vida que floreix, però aquesta mateixa vida és efímera, temporal, com tot en el cicle vital. Aquesta dualitat entre la vida i la mort és el missatge principal que volia transmetre: la vida i la mort estan connectades, i fins i tot la bellesa més viva és fugaç.

Raquel Soriano Muñoz
Cementiri Municipal de Sant Boi de Llobregat

Ricard Covisa Sepúlveda

Cementiri d'Alella

Devoció en el silenci

Captura la devoció silenciosa i el recolliment espiritual que es poden experimentar en aquests espais sagrats. Jo veig en aquesta figura, que estira els braços, un símbol de connexió entre el món terrenal i l'espiritual. El fons de murs de maó, que em recorda l'arquitectura antiga, aporta una sensació de lloc tranquil i històric. És una escena que transmet pau i reflexió.

Ricard Covisa Sepúlveda
Cementiri d'Alella

Roger Puig Escoda

Cementiri de Montjuïc, Barcelona

L'oblit

La meva motivació a l'hora de fer aquesta foto va ser la representació de l'oblit fent ús del símbol de la tomba. Es veu la tomba mal cuidada i destrossada a més a més d'altres elements com persones caminant cap a la direcció contrària. D'aquesta manera simbolitza l'oblit del difunt dins la tomba.

Roger Puig Escoda
Cementiri de Montjuïc, Barcelona

Ruth Casals Aquilina

Cementiri de Montjuïc, Barcelona

Aeternum

Vaig fer aquesta fotografia perquè em semblava interessant exposar dos tipus de cementiris, el tradicional que és el que associem la població sempre dels nínxols, i l'altre que és un camp de flors on s'enterren els difunts un cop estan incinerats.

Ruth Casals Aquilina
Cementiri de Montjuïc, Barcelona

Sandra Pelegrín

Cementiri de Montjuïc, Barcelona

Pausada existència

Fer una foto en un cementiri pot ser una experiència profundament reflexiva i emocional, i em sembla un gran lloc recerca d'estètica i on es pot reflexionar sobre la vida i la mort

Sandra Pelegrín
Cementiri de Montjuïc, Barcelona

Sara Gabañach Romero

Cementiri de Montjuïc, Barcelona

Panteó de Leandre Albareda

En aquest panteó reposa Albareda, acompanyat per la seva família. Arquitecte i dissenyador, fou l'impulsor que va donar vida al Cementiri de Montjuïc. L'obelisc, que s'eleva cap al cel, és el testimoni del seu llegat, un homenatge etern a la seva memòria, que s'enlaira com moltes ànimes que descansen en aquesta màgica muntanya.

Sara Gabañach Romero
Cementiri de Montjuïc, Barcelona

Txell Valero i Pallarès

Cementiri de Sant Miquel sa Cot - Santa Pau

Descansant en petit comitè

El cementiri de Sant Miquel sa Cot és un cementiri molt petit al costat de la casa de colònies de la Cot. Quan anava de petita en aquella casa de colònies, recordo el cementiri com un lloc deixat, mal cuidat i on tots els infants teníem por d'anar. L'altre dia, que hi vaig tornar de monitora, em va semblar molt bonic, ja que vaig veure que l'havien restaurat molt bé, i que la majoria de tombes estaven decorades amb flors fresques. Em va semblar molt bonic, que un cementiri tant petit i al mig del no res, pogués estar tant ben cuidat. A més a més, poder descansar per sempre més amb la tranquil·litat que hi ha allà dalt no té preu.

Txell Valero i Pallarès
Cementiri de Sant Miquel sa Cot - Santa Pau

Vivian Ortiz Medinilla

Cementiri de Pons

Simetria

Vivian Ortiz Medinilla
Cementiri de Pons

Xavier Trilla Urteaga

Cementiri de Montjuïc, Barcelona

Entre la pedra i el cel: el descans de l'ànima

La meva motivació per capturar aquesta imatge va ser l'àngel en pregària. Aquest em va transmetre una sensació de protecció i pau, i vaig voler immortalitzar aquest moment. A través del blanc i negre i el contrast de textures, convido a l'espectador a una reflexió profunda sobre el cicle de la vida i la connexió amb el món mundà i l'espiritual.

Xavier Trilla Urteaga
Cementiri de Montjuïc, Barcelona

5

**El projecte *Cementiris*,
una reivindicació dels espais
de la memòria des de
l'educació patrimonial**

Ricard Huerta

La proposta *Cementiri Tàpies* parteix d'un projecte artístic i educatiu en el qual s'hi conjuguen la creació artística i l'educació en arts. Es tracta d'un homentatge a l'artista Antoni Tàpies, figura universal, i persona vinculada en tots els sentits a la ciutat de Barcelona. Reivindiquem la figura d'Antoni Tàpies, entenent a Tàpies com a icona representativa de Catalunya, i molt especialment de la ciutat de Barcelona, però també atenent al seu reconeixement universal, ja que tant l'art com la literatura i els sabers de Tàpies són font de constant actualitat a nivell global. Per una altra banda, cal tindre en compte que Ricard Huerta va conèixer personalment a l'artista Antoni Tàpies, havent promogut una exposició de l'artista a la Universitat de València. Podem recuperar les entrevistes que Ricard Huerta li va fer a Antoni Tàpies, documents que es van publicar al setmanari *El Temps* i a la revista d'investigació *InVisibilidades* (Huerta, 2013).

Tàpies és un dels artistes més importants del segle XX, una referència universal, un home que no perd de vista l'arrelament a la seva cultura, al seu món immediat i pròxim, dotant-lo d'un interès absolut, implicant-se al màxim en els problemes socials i culturals del seu temps. Els textos

de Tàpies destaquen per la intensitat de les seves declaracions, l'emoció transmesa en narrar els records més íntims i particulars. L'art de Tàpies prové de la reflexió, de l'observació de l'entorn i de les pròpies vivències, del posicionament. Els seus escrits ens parlen de l'amor per Teresa, de la seua amistat amb el poeta Joan Brossa, de la República, del franquisme, de la fe. Ens expliquen l'intent d'acostament a la saviesa oriental i al Zen, els contactes amb la clandestina cultura catalana i l'efervescència parisenca dels anys '50, la seva relació amb els artistes de Dau al Set i també la relació amb les avantguardes des d'un primer moment surrealista, passant per l'informalisme.

Tàpies va saber mostrar-nos als seus textos les seues opinions sobre la pintura de Mark Rothko i Robert Motherwell. Coneixedor dels entramats polítics i de la lluita contra la dictadura, en defensa dels Drets Humans, de manera rotunda abans de la democràcia. Tàpies parla des del coneixement directe, coneixedor de temes fascinants viscuts de molt a prop. Als seus textos s'explica el paper de l'artista en la societat, el seu com-promís amb els problemes del país, motius més que decisius per tal d'escriure. Es fa patent l'admiració per J. V. Foix, l'amistat amb els artistes, la proximitat a Miró i

Picasso, la projecció internacional de la seua obra. Defensor a ultrança de la pintura, reivindica la figura de Velázquez i assegura que d'altres com De Chirico o Dalí tan sols van tindre un bon moment creatiu de joventut, mai igualat en l'obra posterior. Per a Tàpies resulta fonamental una bona formació en la cultura artística que deuria de començar a l'edat escolar. L'assagística va ser una pràctica constant en la trajectòria de l'artista, una producció escrita que ara ens permet ara gaudir de

textos que progressen en intensitat i ens ajuden a entendre millor l'opinió d'un gran mestre.

Les iniciatives de Ricard Huerta combinen la innovació i la inclusió, des d'una perspectiva cultural, participativa i tecnològica. El projecte internacional "Cementiris" planteja el paper important que adquireixen aquests llocs de memòria com a entitats patrimonials de primer ordre, que faciliten una major

repercussió de l'educació patrimonial a tots els àmbits. En aquest cas es tracta de reivindicar el cementiri com a potencial espai educatiu, com un lloc per a la memòria i el respecte, com un entorn de reflexió pacient, com un àmbit artístic excepcional, com una possibilitat per a l'educació en arts i la reivindicació patrimonial.

La proposta *Cementiri Tàpies* reuneix una sèrie d'accions, entre les quals hi destaca l'exposició, però on també hi trobem altres activitats com ara conferències temàtiques, difusió interactiva online, debats sobre art i educació, tallers d'educació patrimonial, visites comentades, així com d'altres accions participatives.

L'exposició *Cementiri Tàpies* compta amb el suport de Cementiris de Barcelona SA i de la Universitat de Barcelona, en col·laboració amb la Universitat de València. Les tres exposicions de la itinerància que s'han realitzat han estat les següents:

- Una primera exposició a la Sala Col·lecció de Carrosses del Cementiri de Montjuïc, que va ser inaugurada el 25 d'octubre de 2024, i va romandre oberta al públic fins al 31 de gener de 2025.
- Una segona exposició a la Capella del Cementiri de Poblenou, que va ser inaugurada el 4 de febrer de 2025 i va romandre oberta al públic fins al 31 de març de 2025.
- Una tercera exposició al CRAI del Campus de Mundet de la Universitat

de Barcelona que va ser inaugurada el 4 d'abril de 2025 i va romandre oberta fins al 4 de juny de 2025.

L'exposició *Cementiri Tàpies* està conformada per tres àmbits diferents i complementaris: a) l'acció artística de Ricard Huerta; b) l'acció artística participativa per reunir les aportacions de totes les persones interessades en participar-hi, especialment l'estudiantat de la Universitat de Barcelona; c) les intervencions per difondre el projecte artístic i educatiu en el qual s'hi conjuguen la creació artística, l'educació patrimonial i l'educació en arts.

a) Acció artística de Ricard Huerta.

Les obres que presenta l'artista s'uneixen per integrar i defensar la idea del cementiri com un espai artístic, de respecte, de memòria i de record. El conjunt està format per 21 fotografies ampliades a 50x70cm, produïdes a color. Es tracta d'imatges de diferents cementiris del món. Juntament amb les fotografies s'hi presenten pintures sobre paper de 50x70cm, basades en textos d'Antoni Tàpies, una sèrie titulada *Alfabet Tàpies*.

b) Acció artística participativa

Hem reunit les aportacions de totes les persones interessades en participar-hi. Les imatges procedeixen especialment dels col·lectius vinculats a la Universitat de Barcelona, especialment alumnat. Cada persona presenta una fotografia d'un cementiri que li resulta especialment atractiu de Catalunya. Pot ser un detall (làpida, escultura, qualsevol element indicador o curiós), però també una panoràmica, o bé

alguna construcció (mausoleu, nínxols, partatges). La recepció es fa a través d'un formulari online. A més de la fotografia, cada participant escriu un text molt breu explicant el motiu de la tria. Les fotografies s'exposen reproduïdes en paper a la Sala de les Carrosses del Cementiri de Montjuïc. Posteriorment estaran exposades també al Cementiri de Poblenou i al CRAI de Mundet de la Universitat de Barcelona.

c) Intervencions online.

Per tal de difondre el projecte artístic i educatiu *Cementiri Tàpies* en el qual s'hi conjuguen la creació artística, l'educació patrimonial i l'educació en arts, s'hi generen debats i activitats participatives, tant presencials com mitjançant la implicació en xarxes socials i demés plataformes interactives. Aprofitem la implicació per reivindicar el cementiri com a potencial espai educatiu, com un lloc per a la memòria i el respecte, com un entorn de reflexió pacient. En el cas del Cementiri de Montjuïc, s'hi afegeix la importància que té aquest espai com a icona simbòlica de la ciutat. En el cas del Cementiri de Poblenou, adquireix importància el patrimoni artístic que envolta aquest espai urbà.

L'exposició i la resta d'accions del projecte *Cementiri Tàpies*, on s'hi combinen la creació artística i l'educació en arts, forma part d'una investigació universitària compartida entre la Universitat de Barcelona i la Universitat de València. Arran del treball conjunt de Ricard Huerta amb Alba Ambrós i Enric Font s'han pogut generar encontres i sinèrgies per tal de concretar la proposta.

A més de la implicació acadèmica universitària, el projecte connecta amb les activitats del Cementiri de Montjuïc, i de la resta de cementiris de Barcelona, espais icònics representatius de la ciutat, i de la seva història, que resulta especialment apropiat per portar endavant un projecte d'aquestes característiques.

Entre els professionals que assessoren i participen activament en la creació del projecte *Cementiri Tàpies* cal destacar al paper d'Alba Ambrós (Universitat de Barcelona), Enric Font (Universitat de Barcelona), Marta Aladren Ribas (Cementiris de Barcelona SA), i Adrià Terol Hernández (Cementiris de Barcelona SA). Mitjançant visites, conferències i participant en algunes classes s'anima a l'alumnat de la universitat per participar enviant una imatge i un brevíssim text explicatiu.

Des del grup de recerca Creari portem endavant un estudi significatiu dels entorns en els quals eduquem, analitzant els elements que generen un atractiu especial. Estudiem entorns formals (aules, centres educatius) i informals (museus, centres d'art), així com espais físics (patrimonials) o virtuals (Internet). El potencial dels cementiris com a entorns educatius es basa sobretot en el fet que es tracta d'espais patrimonials, amb una forta càrrega de memòria col·lectiva. És per això que cal aprofitar aquest potencial, per difondre l'estima cap al patrimoni i, al mateix temps, aconseguir un major respecte cap a les generacions que han fet possible la realitat actual.

L'aspecte i les característiques dels llocs on eduquem i aprenem ens ajuda a determinar quins elements provoquen situacions d'arrelament patrimonial. En ocasions, la falta d'ajust entre els espais tradicionals i les urgències formatives actuals s'observa també quan comprovem la manca de llocs permeables que realment aconseguen integrar les apostes més atrevides i atractives. Aquesta realitat observable en tots els espais físics i geogràfics s'imposa igualment en els entorns dels cementiris, que també disposen d'una vessant virtual.

Una anàlisi dels entorns reals i dels mateixos entorns en la seua deriva digital, ens oferirà pautes des de les quals iniciar accions necessàries per aconseguir reconèixer el valor de les alteritats, de les altres realitats, que sovint permaneixen ocultes.

Entre les possibilitats de difondre les accions del projecte hi ha la incorporació d'activitats didàctiques en xarxes socials. També està prevista la visita a l'exposició de grups de col·lectius diversos (estudiants, tallers d'entitats culturals) que podrien estar interessats en les qüestions d'innovació educativa i de foment de la cultura inclusiva.

Cemiterio do Santissimo. Sao Paulo. Brasil

Cimitero di San Michele. Venezia

Cementerio General de Santiago de Xile

Almeria. San José

Buenos Aires. Chacarita

Cajamarca. Perú

Montevideo. Uruguay

Viña del Mar. Xile

Cementiri Eyup. Istambul. Turquia.

Cementerio de San José. Granada

Cementerio Número 3 de Playa Ancha. Vaparaíso. Xile

Cementerio Patrimonial de Cuenca. Equador

Cemitière de Montparnasse. Paris

Cementerio General de Cartago. Costa Rica

Cimitero delle Porte Sante. Firenze. Itàlia

Cementiri Municipal de Lleida

Cementiri d'Oriola

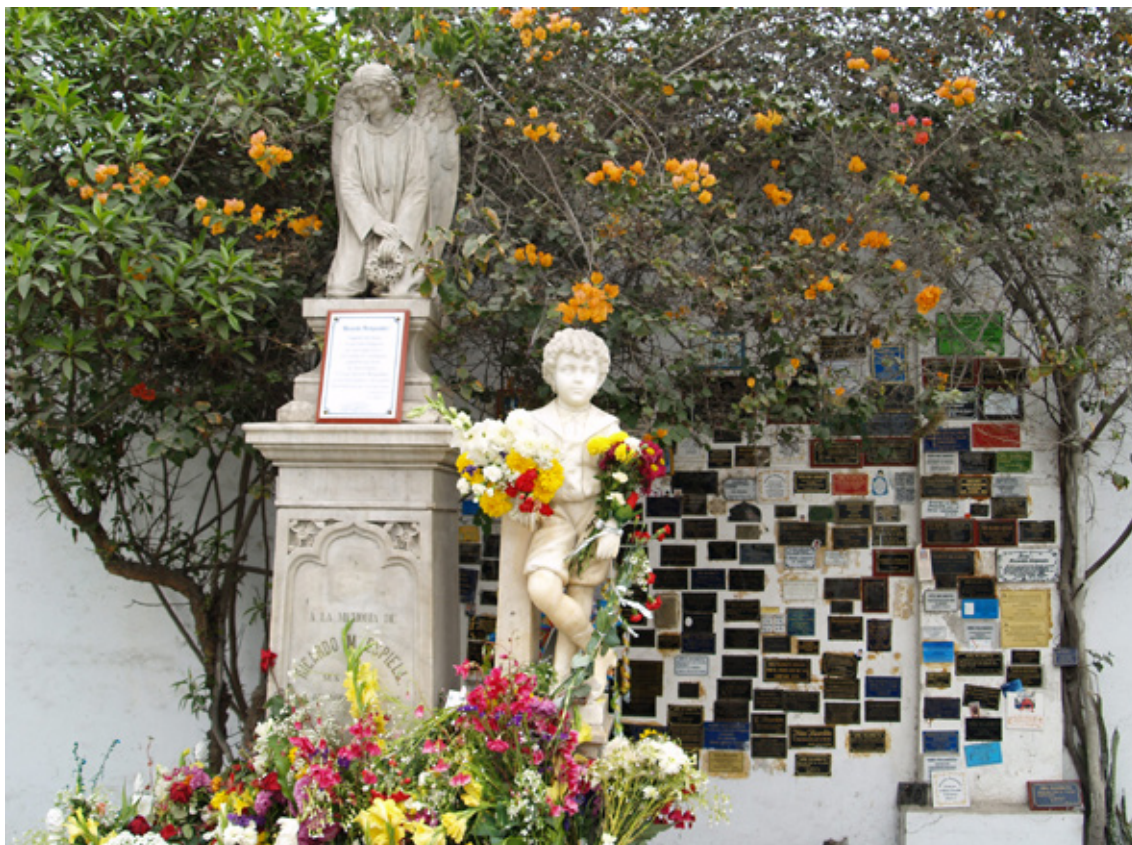

Cementerio Número 3 de Playa Ancha. Valparaíso. Xile

Cementiri de La Pobla del Duc

Cementerio Presbitero Maestro. Lima. Perú

Cementerio de San Diego. Quito. Ecuador

CEMENTIRI LLULL

El projecte Cementiris va tindre la seva primera exposició al Centre d'Art Contemporani Casal Sollerí de Palma, durant els mesos de maig a setembre de 2022. Presentem una sèrie d'imatges amb algunes de les facetes de l'exposició Cementiri Llull realitzada al Casal Sollerí.

Instal·lació de l'exposició *Cementiri Llull* (Casa Sollerí, Palma)

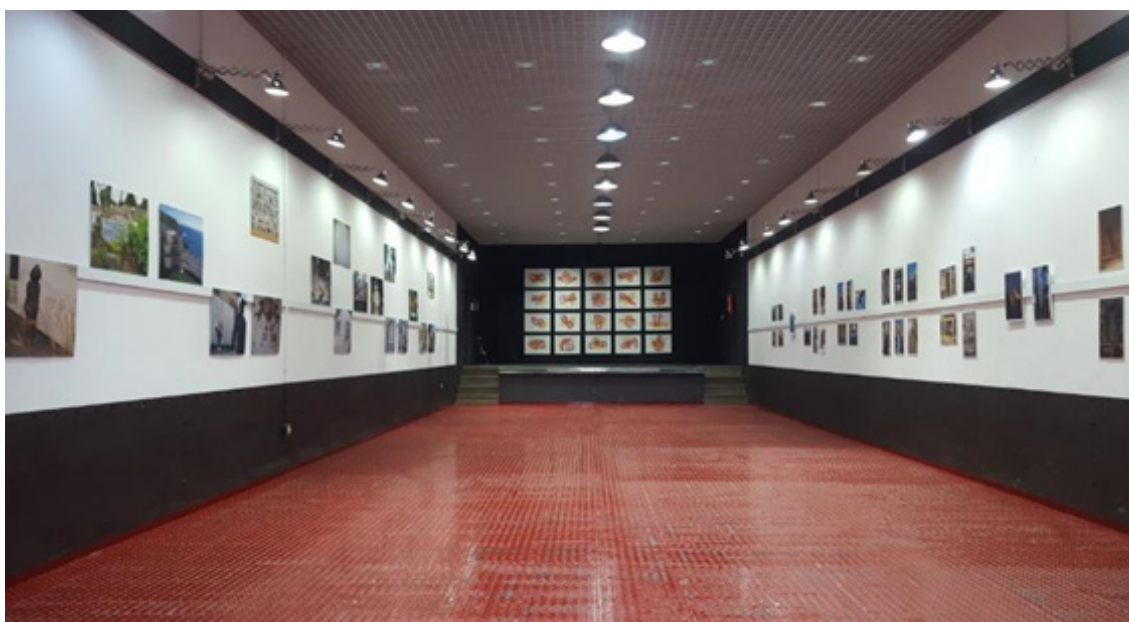
Parets amb murals de l'exposició Cementiri Llull (Casal Solleric, Palma)

CEMENTERIO MIGUEL HERNÁNDEZ

El projecte “Cementiris” va tindre una segona exposició a la Sala d’Exposicions del Banco de España en Jaén.

L’exposició Cementerio Miguel Hernández es va presentar a la Sala d’Exposicions del Banco de España, instal·lacions del Govern Municipal de Jaén, entre els mesos de març i juny de 2023. Va ser un veritable succés de públic, en col·laboració amb la Universidad de Jaén i diverses associacions de la ciutat.

CIMETERO PASOLINI

El projecte “Cementiris” va tindre una tercera exposició a la Galeria Studio Cenacchi de Bolonya. L'exposició Cimitero Pasolini es va poder veure a la Galleria Studio Cenacchi de la ciutat de Bolonya, via Santo Stefano 63, entre els mesos d'octubre i novembre de 2023.

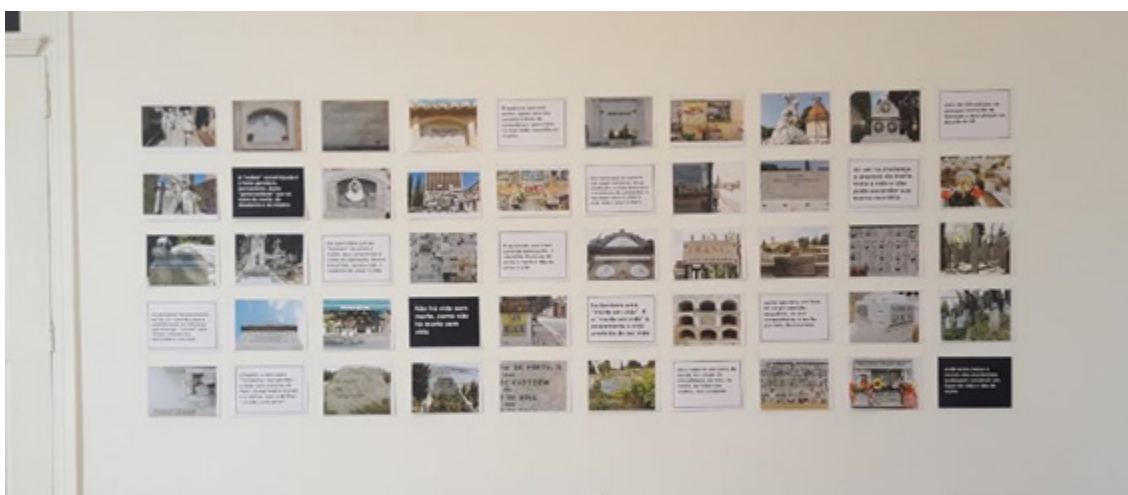
De nou un esdeveniment de públic, en col·laboració amb la Universitat de Bolonya i de diverses associacions de la ciutat, havent rebut nombroses visites de diferents grups de professionals i estudiants.

CEMITÉRIO PAULO FREIRE

El projecte “Cementiris” ha tingut una quarta exposició a la sala Quase Galeria Espaço T de Porto (Portugal), i posteriorment a la sala d'exposicions de la Faculdade de Psicologia e Ciências da Educação Universidade do Porto.

Novament un esdeveniment, amb molt bona acollida del públic, en col·laboració amb la FPCEUP de la Universidade do Porto i la Universidade Politecnica do Porto, en col·laboració amb la Fundação Espaço T, havent rebut nombroses visites de diferents grups de professionals i estudiants. Tot seguit algunes imatges de la mostra.

La instal·lació “16 flors roges i una clau” que va ser presentada inicialment a Quase Galeria / Fundação Espaço T de Porto (Portugal), va servir com a referent per inaugurar la celebració dels 50 aniversari de la Revolució dels Clavells a la Faculdade de Psicologia e Ciências da Educação de la Universidade do Porto.

CEMENTERIO ALMODÓVAR

El projecte “Cementiris” ha tingut una cinquena exposició a Almagro, itinerant en unes altres localitats del Campo de Calatrava (La Mancha) i Ciudad Real.

Referències

- Huerta, R. (2020). El tema de la muerte para hablar desde el feminismo a futuras maestras, *Cartema*, 8, e37585 <https://periodicos.ufpe.br/revistas/CARTEMA/article/view/248429/37585>
- Huerta, R. (2021). *Cementerios para educar*. McGraw-Hill.
- Huerta, R. (2021). Death. Art Education for Teacher Training in the Museum, en Romero, J. M. et alt. (eds.) *Escenarios educativos investigadores: hacia una educación sostenible*, pp. 130-143. Dykinson.
- Huerta, R. (2022). La Memoria. Investigación Basada en las Artes para la formación del profesorado. *Arte, Individuo y Sociedad*, 34(1), 27-45. <https://dx.doi.org/10.5209/aris.70081>
- Huerta, R. (2023). Memòria i patrimoni mitjançant la investigació educativa basada en les arts. 'Cementiri Llull' a Casal Solleric. *Temps d'Educació TE*, 64, 153-171. <https://doi.org/10.1344/TempsEducacio2023.64.10>
- Huerta, R. (2023). Artivismo y creatividad en la formación docente: cementerios, arte y literatura. *Arte y Políticas de Identidad*, 29, 65–86. <https://doi.org/10.6018/reapi.598721>
- Huerta, R. (2023). *Pasolini Cemetery / Cimitero Pasolini*. PUV.
- Huerta R. (2024). Art, photography and museums for senior students. *Arts & Communication*, 2(1), 1740. <https://doi.org/10.36922/ac.1740>
- Huerta, R. (2024). *Educar con imágenes*. McGraw-Hill.
- Huerta, R, Lambert, F., & Lopes, A. (2023). *Cemitério Paulo Freire*. Universidade do Porto.
- Huerta, R., & Moreno, I. (2023). *Cementerio Miguel Hernández. Acción artística de Ricard Huerta sobre el Cementerio de San Eufrasio de Jaén*. Universidad de Jaén.
- Huerta, R. & Pancioli, C. (2023). La belleza de la muerte. Patrimonio y memoria en la formación pedagógica. *Revista Gearte*, 10, 1-29. <http://dx.doi.org/10.22456/2357-9854.129293>

6

**Sèrie *Alfabet Tàpies*,
25 pintures a partir de
textos d'Antoni Tàpies.**

Ricard Huerta

Seguidament presentem les 25 pintures que componen la sèrie Alfabet Tàpies, un alfabet en el qual s'hi incorporen frases de l'artista que va escriure textos ben interessants. Hem seleccionat alguns textos breus de la seva producció per interpretar-los gràficament, amb pintures sobre paper, generant així un alfabet dedicat a Tàpies. Si la cultura catalana compta amb referents universals, un d'ells és sense dubte l'artista Antoni Tàpies. La dimensió de Tàpies és tan impressionant com important ha estat des de sempre la seva lluita en defensa de l'art modern i dels Drets Humans. El fet de ser un dels pintors més cotitzats del món ens descobreix un tret identificador de la transcendència del seu treball, així com la seva promoció arreu del planeta. Durant una llarga conversa amb Tàpies vaig poder conèixer més de prop al personatge, a l'home, a l'artista. La conversa anava més enllà de l'entrevista habitual, ja que celebràvem el setanta-cinc aniversari del nostre artista. L'univers personal i el món menys divulgat de l'amo dels signes, tal i com el va qualificar Cirici Pellicer, són alguns dels paratges en els quals indagarem en aquella ocasió. L'univers dels seus pensaments, el seu món quotidià, el seu dia a dia, tant en els seus records com en els seus dissenys. Parlarem amb Tàpies al seu estudi, al

barri barceloní de Sant Gervasi. Ens va rebre amable i grat. L'espai dissenyat per Coderch l'any 1963 depara un escenari adequadíssim per a la conversa íntima, ja que l'arquitectura ha modelat en aquest àmbit un marc propici per a la meditació i la reflexió. Amb bon humor i una potent dosi d'energia, s'allargassà una conversa que ens va permetre aventurar-nos durant unes hores dins del paisatge habitual d'Antoni Tàpies.

Antoni Tàpies compleix 75 anys el dia 13 de desembre. ¿Com ha pensat celebrar el seu aniversari? –“A casa no se solen celebrar per regla general ni els sants ni els aniversaris. Però aquesta vegada s'han enterat els dels mitjans de comunicació, i tres galeries que estan al mateix carrer de Barcelona em dediquen exposicions simultànies. És una manera de celebrar-ho”.

Procedent de família de llibrers i editors. Ja el seu besavi va obrir una llibreria el 1865. – “Tota la vida he estat envoltat de llibres i he sentint parlar-ne. No solament del contingut, del que està escrit, sinó també de l'aspecte físic del llibre, que també està molt relacionat amb l'art. L'art de la tipografia, l'art de l'enquadració, els papers, ... El llibre com a objecte. He arribat a crear com a mínim dues biblioteques, la que

vaig donar a la Fundació i la meua pròpia. El seu avi Francesc Puig també va ser llibreter, a més de regidor a l'Ajuntament de Barcelona. – “Un home amb una personalitat d'aquelles típiques de Barcelona. Molt bon català, en la seua època d'un partit que es podria dir de centre-dreta, de la Lliga Regionalista fundada per Cambó, de la qual també va ser un dels caps. Això el va portar al terreny de la política local de Barcelona. Va ser regidor durant trenta anys, i també primer tinent d'alcalde, com el meu besavi, que ho va ser durant l'exposició universal de Barcelona del 1888, quan es va fer el parc de la Ciutadella”. Una família dedicada a la cultura i a la política.- “En certa manera a la política, sí. Tots aquests avis eren per part de la meua mare. El meu pare era advocat, molt amic del Josep Tarradellas, i va estar lligat a algun ambient polític. El buffet d'avocat el tenia amb Lluhi, que va ser ministre de la república, sent català com era!, i també amb un altre advocat que va ser president del Tribunal de Casació de Catalunya. Potser per això, el meu pare en veure la manera de manejar-se els polítics de prop no va voler intervenir-hi mai. No em va estimular gens cap a la política. Després ja va vindre la Guerra Civil i ja no se'n podia fer. Gairebé quaranta anys sense activitats polítiques. Això no vol dir que cadascú no tingués les seves idees, eh!?”

El seu pare no volia que es dedicués a la pintura. – “Ho trobo natural. Ell era advocat, tenia un despatx. Li hagués fet gràcia que el seu fill gran fos advocat, i va fer oposició. El vaig

creure i en acabar el batxillerat vaig fer quatre anys de la carrera de dret a la Universitat. Vaig arribar a matricular-me del cinquè curs, però llavors vaig tenir la sort que em van donar una beca de l'Institut Francés de Barcelona. Eren unes beques molt maques per viure a París. No comportaven cap obligació per part del becari, i això va ser una excusa per poder tenir passaport en una època que no el donaven a tothom. Vaig poder sortir d'aquest país que vivia tan tancat en aquell moment, semblava tan negre tot... Jo era un jove inquiet, amb una inquietud provocada no solament per les circumstàncies històriques que vivíem, sino per la meua qüestió personal. Vaig estar molt malalt, dos anys al llit, i això em va donar molt de temps per pensar. El que passava llavors a Espanya i a Catalunya concretament era una cosa molt dramàtica i dolenta per als catalans. Poder anar fora, poder-me documentar millor, tenint en compte la propaganda que se'ns havia fet durant els primers anys de la dictadura... Quan va començar la guerra jo tenia dotze anys. Se'ns va matxacar dient que les democràcies eren dolentes, que els parlaments eren una olla de grills on la gent es matava, i les discussions polítiques eren fatals. Jo en aquell moment no sabia què era una democràcia. Més aviat pensava que podia ser una cosa dolenta. Poder-me'n anar a París, i poder anar a les llibreries i documentar-me una mica, em va ser molt útil”.

Tàpies fa valoracions de la realitat cultural. – “Hem viscut etapes diferents.

A la dictadura passàrem un període molt negre, contrari a tot. Moltes vegades una galeria de Madrid em feia alguna exposició buscant quadres d'aquí i d'allà, i jo no hi anava expressament perquè no volia tenir contacte amb els castellans. En arribar la democràcia tot això ha canviat molt. Haver entrat en la democràcia i ser una mica "novatos" també ha portat alguns defectes. De vegades hi ha com un excés de voler donar a veure tot a tothom. En una democràcia tothom pot parlar. En el món de l'art tothom parla, de teatre, de pintura. I està bé que tothom tingui dret a parlar, és perfecte, però això hauria d'anar acompanyat de crítiques molt severes i selectives, sabent cadascú estar al seu lloc i triar el millor del millor. Els polítics tendeixen a contentar a tothom en to populista. Això em sembla una novatada de la democràcia. La democràcia ha de ser rigurosa. La cultura viu una mica aquests dos pols del despotisme per una banda i de l'anarquia per una altra. Com en totes les coses de la vida s'ha de mirar de trobar un equilibri.

Li preguntem per Teresa, que apareix en molts dibuixos seus, fins i tot li ha dedicat algunes obres. – "Sí, Teresa ha sigut essencial. És molt entregada amb els demés. No m'està bé dir-ho a mi. Si ella em sentís no li agradaria gens que ho digués. És una persona d'una moral molt estricta, però no la rígida, no la moral que ensenyaven a les escoles d'aquí a l'època de la dictadura, sinó una moral molt més oberta, amb uns valors essencials. Un dels valors que té

ella és viure pels demés, entregar-se pels demés, ajudar als demés. La seua missió en aquest cas és ajudar-me a mi, ajudar als fills. I això va acompanyat de que és molt sensible, tant per a la música com per a la pintura. Ella de seguida veu les coses que sobresurten, és molt selectiva, i també molt interessada per temes de sabiduria, especialment d'orient. Ella s'ha arribat a formar una petita biblioteca de temes sobre el budisme zen, hinduisme, religions orientals. M'ha ajudat molt, perquè jo paral·lelament amb ella sempre m'he interessat molt per aquestes qüestions i ens ha anat molt bé poder comentar els temes i discutir-ne".

Teresa també comença amb "T", com Tàpies. – "Jo les utilitzo, la "A" i la "T", que a la vegada volen dir Antoni Tàpies, o Antoni i Teresa".

Li agradava raonar, i escriure, per defensar els seus arguments. – "Jo he escrit alguns llibres de teoria de l'art, però en realitat no enraono gaire de la meua obra. Ho comente perquè de vegades m'ho pregunten. Procuro parlar de temes culturals generals, de l'evolució que ha anat fent l'art contemporani. Hi ha molta gent que encara no ha entrat en l'art modern. Són onades, amb moments més eufòrics. He mirat de contribuir escrivint articles als diaris. Vaig començar a escriure a La Vanguardia en castellà, perquè no es podia fer només que en castellà. Però jo parlava sempre amb l'esperit de la cultura catalana. Parlo més d'altres que de mi mateix. A l'últim llibre que he escrit explico la gran influència que ha tingut la

descoberta i el millor coneixement de l'art d'altres civilitzacions. Semblava que la bellesa va nèixer a Grècia, va passar per Roma, després se'n va anar al Vaticà, i després de Lluís XIV ja s'ha acabat. Tota la resta eren tonteries o coses de gent primitiva que no sabia res. I ara s'està veient que inclús fa vergonya parlar d'arts primitives en tant que les arts que coneixem per primitives han tingut uns artistes refinadíssims. La cal·ligrafia xinesa i japonesa té ara una importància enorme. Va influir moltíssim en els artistes de l'expressionisme abstracte americà, a nivell de signe gestual, sobretot a la banda de San Francisco i Los Angeles que estan pròxims a orient. Jo he tingut influències variades, però alguna de molt important ha sigut la de l'extrem orient, no solament com a tècnica de tinta sinó també per l'espiritualitat.

Als dinou anys va passar una llarga temporada al llit recuperant-se d'una lesió pulmonar. Va veure en algun moment de molt a prop la mort? – “Si, és clar. No parlo gaire d'això perquè sempre sembla que et fas l'interessant, però si que la vaig viure bastant de prop. Va haver un moment en què la lesió pulmonar em va produir una mena d'atac de cor, que em va portar a les portes de la mort. A casa, com que la mare era molt religiosa, junt amb el metge van cridar un capellà que em va donar allò que en diuen l'extrema unció. Jo ho presenciava mig endolorit, però tenia la impressió, amb la vista, de que em despedia de la família. Almenys m'ho creia, que estava a les portes de la mort. I

això segur que influeix”. Les seves ganes de viure, van eixir reforçades d'aquell cop? – “Si, si. Valorar més la vida. Però considero que no és dolent que la gent tingui també la presència de que tot canvia, de que tot és efímer i de que tot mor a la llarga. Si la gent hi pensés una mica més en tot això, potser la convivència humana seria una mica més tranquil·la. El fet de tenir la mort molt a prop sembla que pot crear un clima de pessimisme, però no és així. Inclús seguint algunes teories dels budistes, la idea de vida i de mort no són coses antagòniques. La realitat és la que és”.

Li perjudica la salut estar treballant en una pintura i no veure els resultats desitjats? – “Amb això pateixo bastant. Inclús estic una mica com angoixat. Sempre tinc la sensació que fallo les coses, que no trobe exactament el que voldria. Amb la meua experiència de tants anys, reconec que pot ser bo això, perquè això m'ha anat estimulant per mirar de superar-me i fer-ho millor (torna a riure). Però de vegades és molt desagradable, pateixo molt. Dono la sensació de que sóc segur, que tinc les idees clares, i no, no les tinc gens clares. Molt angoixat, me'n recordo sempre d'aquell pintor xinès que deia que es pot fer una gran obra amb un interès molt profund només amb una sola pinzellada. M'ho vaig ficar al cap i cada dia començo fent una sola pinzellada i sempre l'esgarro. I tota la resta són correccions, sempre estic corregint el que he començat”. Fa un temps se li va detectar una insuficiència de coronàries i el metge li va recomanar calma. – “Si.

Però va ser una cosa una mica especial. Vaig estar un parell d'anys medicant-me i fent una mica de repòs per la por de que em passés alguna cosa al cor, i després va resultar que és una cosa que en diuen “fals positiu”. O siga, em feien una prova d'esforç, o em miraven el cor a través d'algunes provés i sortia positiva, o siga que estava malament jo. Però resulta que de vegades els hi surten el que en diuen falsos positius. El que els donava la sensació de que m'anava a provocar un atac de cor era que tenia dolor a les vèrtebres, a l'esquena, reumàtiques. En canvi de moment, toquem fusta, m'aguanto”.

A vegades escriu textos sobre el llenç. Aquests textos neixen en el moment de pintar sobre el quadre, o estan previstos abans de començar? – “Algun està previst abans de començar. Jo tinc moltes maneres variades de posar-me a treballar, una d'elles consisteix en venir expressament a l'estudi sense saber el que vull fer. Una cosa purament experimental, començo a barrejar material, vaig fent proves, vaig fent experiències, fins que trobo una cosa que em corprén o que em condueix a una altra cosa, creant associacions d'idees. Les es-critpures que incloc poder surtir a vegades d'algun llibre, d'alguna idea que m'agrada, que me l'apunto. A vegades escriu coses que no volen dir res, creo un conflicte en l'espectador, com un llenguatge secret i misteriós. Això també és una de les claus de la meua obra: la presència del misteri. Els espectadors de les obres d'art haurien d'imbuir-se d'aquesta idea de que estan

davant d'un misteri, que no vol dir un misteri per arribar a descobrir el més enllà, una vida sobrenatural, sinó que és un misteri per ell mateix, la presència grandiosa, silenciosa, del misteri i del miracle de la vida. I tot això per què t'ho deia?” Pels textos als quadres, pel seu significat. – “Inclús hi ha vegades en què els textos signifiquen alguna cosa, o bé són una frase concreta. A vegades els escriu a l'inrevés, com Leonardo quan escrivia”. Amb quin estri redacta els seus textos teòrics, amb llapis, bolígraf, a màquina, amb l'ordinador? – “Escriu amb llapis i goma d'esborrar, perquè corregeixo moltíssim. Abans la goma no la utilitzava gaire, però caram!, uns manuscrits tan bruts i tan plens de correccions que vaig decidir d'esborrar. Després tinc una secretària que m'ho passa amb un ordinador. Jo no m'he posat mai davant de l'ordinador. Com que tinc problemes amb la vista, fa un parell d'anys que m'han retirat el carnet de conduir, no hi veig bé. Veig bé si et miro a tu i faig un recorregut general, però la imatge fixa en un punt, com és l'escriptura o alguna cosa molt petita, perdo molt la visió, i això fa que inclús els textos quan me'ls passen a màquina me'ls fan amb una lletra ben grossa perquè els pugui llegir bé. Però jo no ho he fet mai, això de teclejar un ordinador, no sé ni com funciona”.

Vostè està molt pròxim a Robert Motherwell. – “Molt. Vam arribar a ser molt amics. Motherwell és el més europeu dels americans, el que més s'interessava pel que fèiem aquí a Europa. Ell em tenia molt d'apreci,

i jo també a d'ell". Us va ajudar a introduir-se als Estats Units? – “Jo vaig tenir la sort de fer la primera exposició organitzada precisament per un català: Josep Gudiol, un gran estudiós de la pintura medieval catalanana. Gudiol va haver que fugir de Catalunya durant la guerra i va anar a viure als Estats Units, fent amics allà. Havia publicat estudis sobre l'art romànic i gòtic català, i també dels grans artistes castellans, especialment de Goya del qual ha escrit una obra molt important. Ara ja és mort. Ell coneixia el que jo feia des del principi i em va posar en contacte. Era a més el director de l'arxiu Mas de fotografia d'aquí de Barcelona on tenien la idea de reunir fotogràficament tot l'art espanyol. La primera exposició als Estats Units va sortir gràcies a Gudiol, i va donar la casualitat que la va veure Martha Jackson, una senyora que era marxant a Nova York, a qui també li va interessar. Llavors em va convidar a la seua galeria”.

A París va conèixer Picasso. – “Essencialment per mi, el que em va impressionar més va ser conèixer Picasso. A Miró ja l'havia conegut aquí a Barcelona. Miró és un dels artistes amb qui després vaig tenir millor i més amistat. El tenia més a prop, inclús quan va fer la Fundació em va demanar que fos dels primers patrons. Picasso estava una mica més distant, era un fenomen humà tan important que vaig procurar de conèixer-lo”. Amb Picasso si que parlarien de comunisme, degut a la seua vinculació al PSUC. – “No creguis. Amb Picasso més aviat havíem

parlat de temes artístics, del que feien els altres col·legues. Vam coincidir a criticar els pintors comunistes. La cultura dels comunistes és a vegades completament contradictòria, i hi havia gent que s'oposava. A part de que jo mai vaig ser militant del PSUC, només simpatitzant. I vaig defensar el PSUC fins que es va poder legalitzar amb la democràcia. Perquè al principi no els volien eh? cuidado. Van tardar bastant en acceptar la legalització del Partit Comunista”.

La seva experimentació amb els materials és constant. Suppose que per vostè experimentar és una necessitat. – “És la necessitat de trobar efectes perquè modifiquin la consciència de l'espectador per poder veure la realitat d'una manera més profunda. Hi ha moltes tècniques d'aquestes de fer variar la consciència quotidiana. Per arribar a aquesta realitat profunda hi ha religions, hi ha sabiduries que tenen la seva tècnica: l'hinduisme, el ioga. Practicant el ioga tu pots tenir una certa clarividència. N'hi ha moltes altres. El zen, la meditació del zen és això. Hi ha inclús en el cristianisme. Per això a vegades dic que la creació artística té alguna cosa amb el treball del que han fet els místics, de la introspecció, de treure's de sobre tota la càrrega de la visió banal de les coses, i veure la realitat tal com és en el fons. Sempre vivim distrets, vivim en una realitat artificiosa, creada per les necessitats industrials, pel comerç, per moltes necessitats que són fora de la naturalesa. Poder tornar a recuperar la nostra pròpia, l'autèntica naturalesa pot ser un bé pels homes. Trobar aquestes fórmules que et portin la ment a descobrir

la vertadera naturalesa, per mi és un lloc es-sencial de l'art".

És precis tancar-te i ser un solitari per fer qualsevol obra amb tranquil·litat? – “A la nostra feina hi ha una part artesanal que vol hores de treball, i com que jo especulo molt amb la comunicació que donen els mateixos materials, ... Treballo molt amb aquest material que és pols de marbre barrejat amb una resina sintètica, que me l'he buscada instintivament i que s'asseca molt de pressa. Això m'obliga a treballar molt de pressa. Per començar un quadre he de saber que com a mínim una setmana davant meu no vindrà ningú a molestar-me, perquè si no el material se'm faria malbé. Això m'obliga a estar una mica sol. M'aïllo totalment. Em ve un ajudant, que sempre el tinc a punt, perquè això pesa molt. Tot el que és referent al pes m'ho soluciona aquest senyor”.

Quan penses un quadre, ja el tens plantejat, o et deixes portar pels materials? – “En realitat el que faig és crear-me com un clima al voltant meu, una atmòsfera, que no la puc donar en qualsevol quadre. Això em passa molt amb els dibuixos, que són papers més petits i puc fer més de pressa. Faig tres dibuixos avui, i veig que en faig tres i no surt el clima que hi vull donar, i n'afegeixo un quart, i un cinquè... Aquesta sèrie que tinc aquí, tenia idea de fer-ne tres, i en vaig fer trenta al final, per completar aquesta atmosfera que m'agrada donar-hi. Més que fer les obres d'una en una, diria que estic creant uns conjunts, vaig omplint l'estudi, quan l'estudi està ple, allavors més o menys té el sentit que jo volia donar-li”. En aqueix sentit, vostè pensa com un gravador, amb la sèrie com a conjunt. – “Sí, potser sí. No ho havia pensat mai. N'he fet tants de gravats que em trobo bé en aquest clima general que pot crear el gravat”.

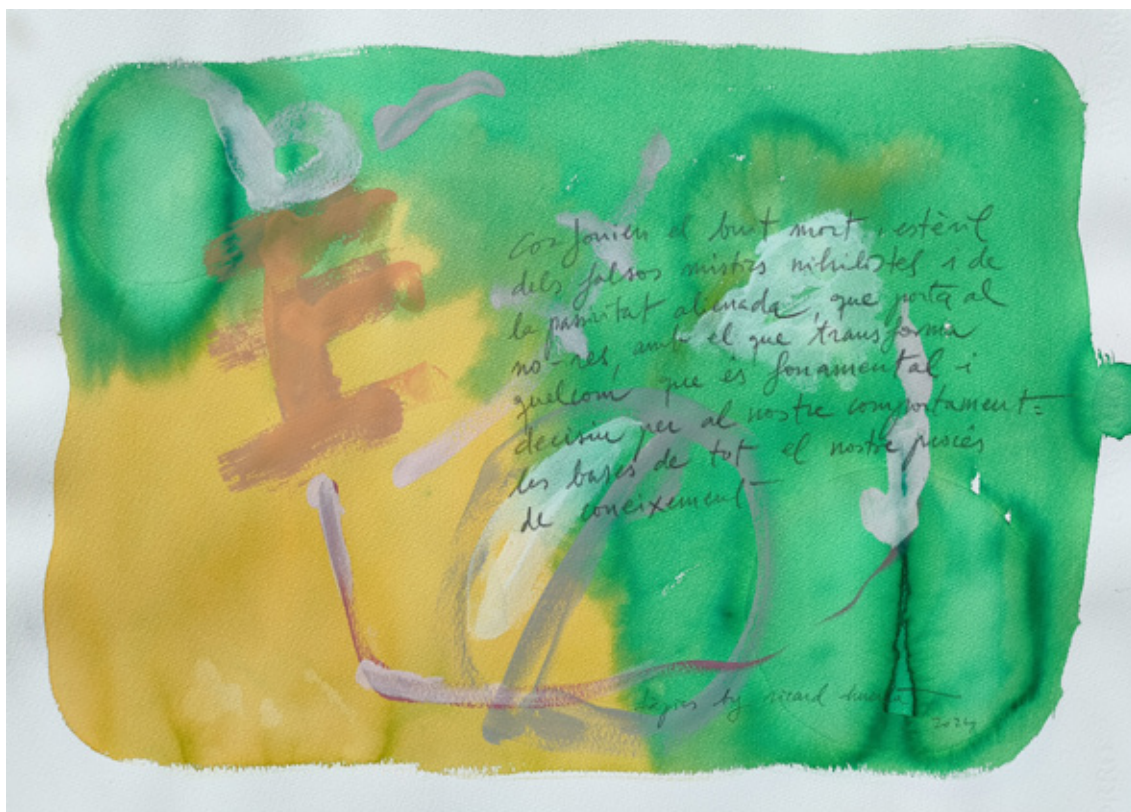
PINTURES DE LA SÈRIE CEMENTIRI TÀPIES

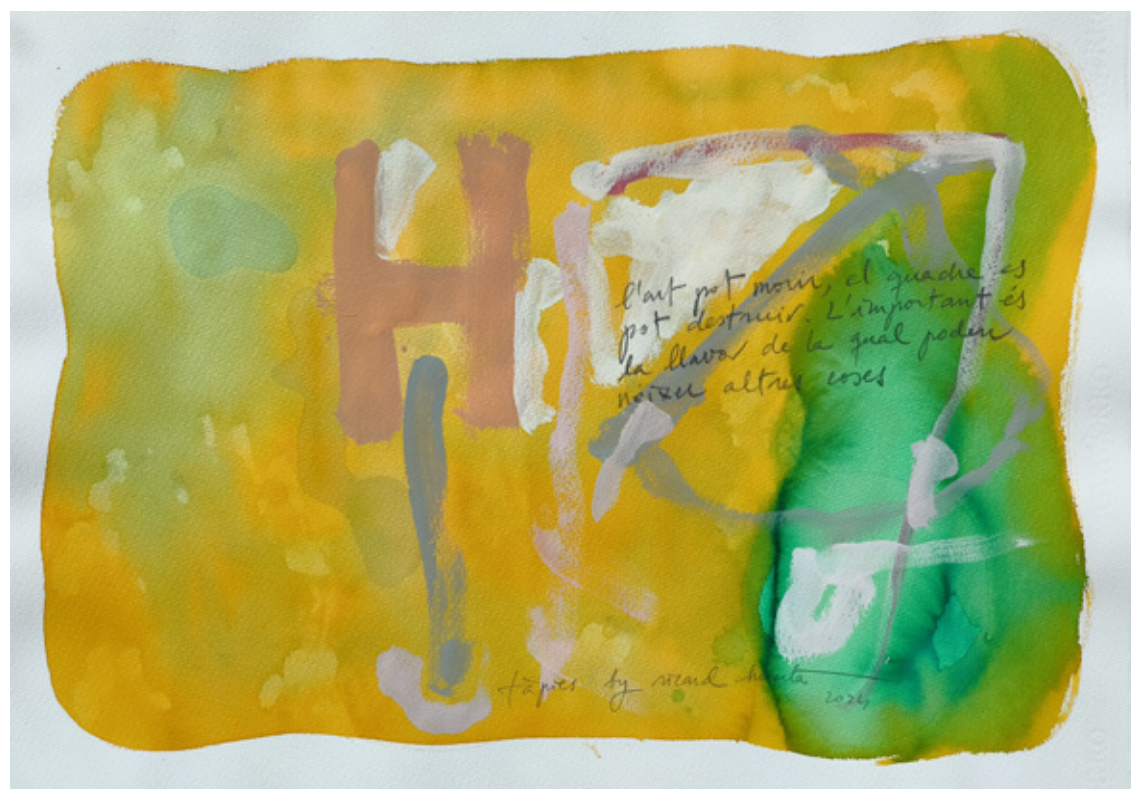
PINTURES DE LA SÈRIE CEMENTIRI TÀPIES

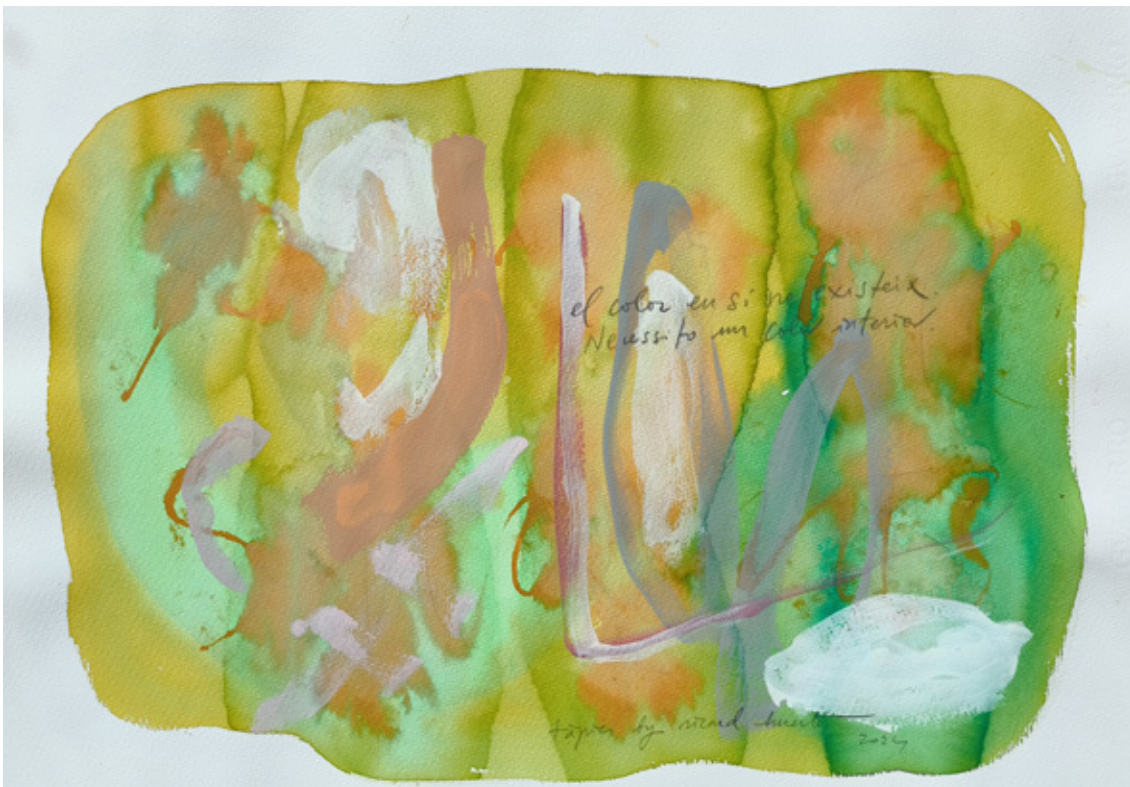
PINTURES DE LA SÈRIE CEMENTIRI TÀPIES

PINTURES DE LA SÈRIE CEMENTIRI TÀPIES

PINTURES DE LA SÈRIE CEMENTIRI TÀPIES

PINTURES DE LA SÈRIE CEMENTIRI TÀPIES

PINTURES DE LA SÈRIE CEMENTIRI TÀPIES

PINTURES DE LA SÈRIE CEMENTIRI TÀPIES

PINTURES DE LA SÈRIE CEMENTIRI TÀPIES

PINTURES DE LA SÈRIE CEMENTIRI TÀPIES

PINTURES DE LA SÈRIE CEMENTIRI TÀPIES

PINTURES DE LA SÈRIE CEMENTIRI TÀPIES

PINTURES DE LA SÈRIE CEMENTIRI TÀPIES

Referències

Huerta, R. (2013). En el nombre del padre. Conversación con Antoni Tàpies. *Invisibilidades. Revista Ibero-americana de pesquisa em educação, cultura, e artes*, 5, 67-79. <https://doi.org/10.24981.16470508.5.7>

Pintura de Ricard Huerta en homenatge a Antoni Tàpies. De la sèrie *Mestres & Mestres*. Tècnica mixta sobre llenç.

